

Nr 94

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ett system för permanent skördeskadeskydd, m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ett system för permanent skördeskadeskydd, avsett att tillämpas från och med innevarande års skörd.

Systemet innebär bland annat att jordbrukare med en åkerareal av minst två hektar, vilka drabbas av skördeskada, skall erhålla kontant ersättning som svarar mot skördeförlust utöver normal skördevariation och efter avdrag av viss självrisk. Skördeskadans storlek skall bestämmas genom objektiv skördeuppskattning med anlitande av den s. k. provytemetoden. Landet skall vara indelat i skördeuppskattningsområden med i södra och mellersta Sverige 300—1 100 och i Norrland cirka 2 000 brukningsenheter inom varje dylikt område. Självriskerna skall stå i direkt proportion till de enskilda brukningsenheternas skördevariationer. Dessa i sin tur skall fastställas med ledning av skördevariationerna för grupper av grödor inom vederbörande skördeuppskattningsområde samt utifrån enhetens arealfördelning.

Den självrisk som jordbrukarna enligt systemet skall stå utöver normal skördevariation kan med hänsyn till normal arealfördelning och föreslaget årligt medelstillskott, beräknas motsvara i genomsnitt för landet omkring 135 kronor per hektar eller cirka 15,5 procent av det normala skördevärdet.

Det permanenta skyddet föreslås skola omfatta spannmål, vallskörd, potatis, oljeväxter och sockerbeter. Däremot har det ej befunnits möjligt att redan nu infoga köksväxter och andra specialgrödor i systemet.

Skördeskadestyddet föreslås skola finansieras över en särskild skördeskadefond. Denna bör årligen tillföras tio miljoner kronor från staten och minst 20 miljoner kronor från jordbrukarna. För att täcka jordbrukarnas del av kostnaderna skall interna regleringsavgifter samt belopp under vissa regleringskassor tagas i anspråk.

Åtskilliga statistiska och beräkningstekniska problem, som är förbundna med det nya skyddssystemet, är för närvarande under detaljprövning av en speciell expertkommitté. Det beräknas att kommitténs arbete skall fortskrida i sådan takt att hinder inte möter att inom föreslagen tid sätta systemet i funktion. Problem av den natur som nyss nämnts behöver emellertid följas kontinuerligt och en successiv anpassning bör ske allteftersom erfarenheterna av systemet framkommer. Därför förordas att en till statistiska centralbyrån knuten skördestatistisk nämnd inrättas för att handha berörda frågor.

Som komplettering av det angivna systemet skall jämlikt propositionen kunna utbetalas behovsprövade bidrag i sådana fall då så betydande skördeskadador uppenbarligen föreligger att skadeersättningar bort utgå, men detta ej skett på grund av systemets allmänna konstruktion eller oförutsedda brister i detsamma. För att bestrida kostnaderna för dylika bidrag föreslås att årligen avsättes ett belopp, som motsvarar en procent av utgående ersättningar för skördeskadador, dock lägst 100 000 kronor.

Vidare föreslås att i den mån de årliga tillskotten till skördeskadefonden ej skulle vara tillräckliga för att täcka skördeskadeersättningarna staten skall garantera ersättning med ett belopp upp till 75 miljoner kronor, vilket motsvarar vad som återstår av det belopp som utfästes vid 1956 års prisöverenskommelse. Skulle en skördekatastrof av sådan omfattning inträffa att skördeskadefonden inklusive nämnda garanti inte täcker de ersättningsberättigade skadorna, torde frågan om ersättning böra prövas av statsmakterna i särskild ordning.

Statens jordbruksnämnd föreslås vara skördeskadestyddets huvudmyndighet. Den objektiva skördeuppskattningen skall dock alltjämt åvila statistiska centralbyrån. Denna bör även verkställa namn- och arealkontrollerna samt ersättningsberäkningarna m. m.

Slutligen förordas i propositionen att staten skall svara för kostnaderna för skördeskadestyddets administration liksom för utgifterna för den objektiva skördeuppskattningen. För ändamålen erfordras för nästa budgetår 2,7 miljoner kronor.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1961.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter frågor rörande *ett system för permanent skördeskadeskydd, m. m.* samt anför följande.

Inledning

Genom beslut den 16 oktober 1953 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sju sakkunniga för att utreda frågan om en permanent stödform för jordbrukare, som drabbas av skördeskador. Enligt utredningsdirektiven borde man söka en enkel stödform, som möjliggjorde en snabb hjälp. Stödformen skulle avse allenast förluster, som hänförde sig till skador på skörd. Stödet borde begränsas bl. a. så att obetydliga skador föll utanför detsamma. Kostnaderna för utjämnningen av skördeskador mellan olika år och skilda brukare borde i huvudsak belasta jordbruksnäringen. Därvid skulle man i första hand söka göra medel tillgängliga genom att jordbruket i samband med prisöverenskommelsen mellan staten och jordbrukets förhandlingsdelegation avstod från kompenstation, som kalkylmässigt borde tillkomma detsamma. Som ett andra alternativ borde någon form av försäkring undersökas. Under särskilda omständigheter skulle även statliga lån och bidrag kunna ifrågakomma.

De sakkunniga, vilka antog benämningen skördeskadeutredningen, avlämnade den 29 januari 1958 betänkande med förslag till permanent skördeskadeskydd (SOU 1958: 5).

Över betänkandet har — i vissa fall efter hörande av underordnade organ — remissyttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, försäkringsinspektionen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, Hushållningssällskapens förbund, Kooperativa förbundet, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges oljeväxtintressenters förening, Riksförbundet Landsbygdens folk, Småbrukarnas riksförbund, Svenska lantarbetareförbundet, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget, Skaraborgs läns hagelförsäkringsbolag, Älvsborgs m. fl. läns hagelförsäkringsbolag,

Allmänna hagelskadeförsäkringsbolaget samt Svenska sockerfabriks aktiebolaget.

Inom jordbruksdepartementet har därefter, med beaktande av vad som framkommit vid remissbehandlingen, skett en överarbetning av utredningens förslag. Resultatet av sagda överarbetning har sammanställts i en departementspromemoria med synpunkter och förslag till grundlinjer i ett system för permanent skördeskadeskydd. Över promemorian har härefter remissyttranden avgivits av samma remissorgan som nyss nämnts med undantag av Älvsborgs m. fl. läns hagelförsäkringsbolag.

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (XI ht p. 36) på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd för budgetåret 1961/62 beräkna ett reservationsanslag av 12 700 000 kronor.

I det följande torde jag först få lämna en kortfattad redogörelse för skördeskadeutredningens betänkande och en sammanställning av huvudinnehållet i remissyttrandena i anledning av detsamma. Därefter redovisas departementspromemorian samt det huvudsakliga innehållet i remissutlåtandena över promemorian. Slutligen återges statistiska centralbyråns anslagsskrivelse för budgetåret 1961/62 vad gäller kostnaderna för den objektiva skördeuppskattningen.

AVDELNING I

A. Skördeskadeutredningens förslag, m. m.

I det närmast följande lämnas bl. a. en redogörelse för de statliga stödåtgärder, som hittills tillämpats vid skördeskador. I sagda redogörelse har då även medtagits uppgifter om de åtgärder, som vidtagits för att lindra verkningarna av de skördeskador, som inträffat efter avlämnandet av skördeskadeutredningens betänkande.

Hittills tillämpade statliga stödåtgärder vid skördeskador m. m.

I sitt betänkande erinrar skördeskadeutredningen om att statliga stödåtgärder i samband med skördeskador förekommit i Sverige sedan mycket lång tid tillbaka. Utredningen anför härom bl. a. att under särskilt svåra skadeår vidtogs hjälpaktioner med av statens bekostad import och utdelning av spannmål. Under 1800-talet ersattes naturahjälpen efter hand med kontantbidrag från den s. k. undsättningsfonden, från vilken tillika räntefria lån utlämnades vid missväxt.

I samband med skördeskadorna i början av 1940-talet gjorda beräkningar visade att en ökning eller minskning i den totala genomsnittliga intäkten av jordbruk och boskapsskötsel av upp till 4 procent inte var att anse som

onormalt. I överenskommelserna mellan statsmakterna och jordbrukets organisationer angående prissättningen på jordbrukets produkter har med hänsyn därtill brukat föreskrivas, bl. a., att förhandlingar om justering av priserna skall upptagas, såvida en omräkning under hösten av den på våren uppgjorda kalkylen över utvecklingen av jordbrukets intäkter och kostnader ger till resultat, att intäkterna under- eller överstiger de i kalkylen upptagna intäkterna med mer än 4 procent. Genom en sådan föreskrift har jordbruket som helhet betraktat fått ett visst skydd mot skördeskadorna av större omfattning.

Denna regel har tillämpats vid skördeskadorna åren 1947 och 1955. För att täcka underskotten vidtogs i första hand prishöjningar. Därjämte utdelades 1955 58 milj. kr. i arealbidrag efter schematiska grunder samt i behovsprövade bidrag 70 milj. kr.

I detta sammanhang vill jag erinra om att under prisregleringsåren 1956/57—1960/61 en provisorisk anordning har fungerat, baserad på ensidig tillämpning av 4-procentregeln, som skydd för jordbruket mot skördeskadorna.

Beträffande verkningarna av 4-procentregeln är utredningen av den uppfattningen att vid ett produktionsbortfall för ett enstaka växtslag måste bortfallet ha varit mycket stort för att ensamt sätta kompensationsregeln i funktion. De kompenserande prishöjningarna har inte alltid lagts speciellt på de produkter, som fått nedsatt skörd utan fördelats även på andra produkter (i huvudsak på mjölk). Därigenom har vid en utlösning av 4-procentregeln de hårdast drabbade områdena fått ett ringa stöd genom kompenserande prishöjningar, medan områden med små skador eller utan skador dragit betydande fördelar av dessa.

Även det arealbidragsförfarande, som användes 1955, har givit delvis ogynnsamma erfarenheter. Dessa har föranletts bl. a. av en alltför grov områdesindelning, av sammanvägningen av skördenedsättningarna för de olika växtslagens och av områdenas arealfördelningar. Avvikelser från den genomsnittliga arealfördelningen ledde också till orättvisor.

Vid sidan om nämnda kompensation har statliga lån på grund av skador utgått — 1940 och 1941 som krislån och under 1950-talet som stödlån. Sålunda har ca 195 milj. kr. anvisats för stödlån och av detta belopp har intill den 16 december 1960 ca 180 milj. kr. utnyttjats. För skador på 1960 års skörd har riksdagen beslutat att lånegarantier får medgivas intill ett belopp av 25 milj. kr.

Därjämte har lämnats behovsprövade bidrag, 1953 5 milj. kr., 1954 6 milj. kr., 1955 20 milj. kr. jämte tidigare nämnda 58 milj. kr. i arealbidrag, 1957 42 milj. kr. samt 1959 10 milj. kr.

I detta sammanhang vill jag erinra om att riksdagen i dagarna har beslutat om behovsprövade bidrag för 1960 års skördeskadorna med ett belopp av intill 20 milj. kr.

Till de statliga skyddsformerna för skördeskadorna får också räknas älg-

skadefonderna, som handhas av domänstyrelsen och länsstyrelserna. Det totala avgiftsbeloppet till dessa fonder har under senare år uppgått till 1 1/4 milj. kr. för år, medan bidragen i genomsnitt varit något lägre.

I översikten över olika skyddsformer har utredningen i korthet beskrivit en del andra skördeskadestydd. Således omnämnes de s. k. sockenmagasinen, som under 1700- och 1800-talet var en frivillig och sockenvis organiserad lagring av spannmål i syfte att hjälpa nödlidande under missväxtår.

Bland svenska försäkringar beskrives hagelförsäkring och gurkförsäkring. Hagelförsäkringen har individuell skadereglering och administrationskostnaderna utgör ca 25 procent av premien. Gurkförsäkringen är en individuell allriskförsäkring som en konservfabrik erbjuder sina odlare av gurkor. Ersättningarna utgår vid underskridande av vissa angivna leveranskvantiteter per ha.

Av förefintliga utländska försäkringar beskrives skördeförsäkringarna i USA, Kanada, Japan, Sovjet och Mexiko. Några data för skördeförsäkringen i USA och Kanada återges. Skördeförsäkringen i USA är en av staten bedriven individuell och frivillig allriskförsäkring. Premierna avser att endast täcka ersättningarna, medan administrationskostnaderna (1/3 av premieintäkten) betalas av staten. Försäkringen erbjudes både för enskilda växtslag och för kombinationer av sådana. Självrisken uppgår till 25 å 60 procent, premierna till 2 å 35 procent och i medeltal vad beträffar den kombinerade försäkringen ca 6 procent av försäkringsbeloppet.

Skördeförsäkringen i Kanada är en av staten bedriven kollektiv och obligatorisk allriskförsäkring. Premierna uttas som leveransavgift på spannmål. Denna har hittills bestridit halva kostnaden, varvid staten tillskjutit resten. Ersättning utgår för all gröda, när skörden av vete understiger vissa hektarskördar.

Allmänna riktlinjer för ett permanent skördeskadestydd

Utredningen erinrar om att det förutsattes vid det nya prissystemets införande år 1956 att ett permanent skydd skulle ersätta de tidigare skyddsformerna. Utredningen har övervägt tre olika grundskyddssystem. Det ena avser en kombination av lån och vissa skatteutjämnande regleringsförfaranden, det andra är en bidragsfond och det tredje en skördeförsäkring. Dessa system skulle på olika — endast för skördeförsäkringen närmare diskuterade — sätt kunna kompletteras med speciella hjälpformer.

I ett grundskydd, där lån kombineras med skatteutjämnande regleringsförfaranden, skulle den enskilde jordbrukaren själv bygga upp erforderliga fonder för att möta förluster vid skördeskador. Lånemöjligheter skulle stå till buds särskilt under den första tiden innan tillräckliga fonder uppbyggt samt i fortsättningen för de jordbrukare, som av olika anledningar icke hunnit spara tillräckligt, exempelvis nyetablerade jordbrukare.

Utredningen diskuterar dels ett s. k. skördeskadekonto, dels mera generella resultatutjämningsförfaranden. Utseendet av ett skördeskadekonto skisseras i grova drag. Frågan om resultatutjämnning behandlades av en särskild utredning, 1957 års skatteutredning, och skördeskadeutredningen har därför begränsat sig till att anlägga synpunkter på skatteutjämnande regleringsförfaranden som skydd mot skördeskador.

Utredningen har funnit värdet av dylika förfaranden för ifrågavarande ändamål vara begränsat. Det torde vara svårt för den enskilde att bilda tillräckligt stora fonder för att möta skördeskador av katastrofartad natur. Ett system, där varje enskild brukare själv skyddar sig mot riskerna, måste därför kräva en långt större sammanlagd fondbildning än ett försäkrings-system.

Medan ett skördeskadekonto avser att underlätta ett sparande till skydd mot förluster av skördeskador, möjliggör ett resultatutjämningsförfarande ett ökat sparande oavsett ändamålet. Ett begagnande av det senare förfarandet innebär, att skyddsbehovet mot skördeskador kommer att få konkurrera med andra behov om de sparade medlen. Å andra sidan torde exempelvis ett resultatutjämningskonto framstå som väsentligt mer lockande än ett skördeskadekonto just genom den friare uttagningsrätten och skulle därför få en relativt större användning. Enligt utredningen skulle de skatteutjämnande regleringsförfarandena främst vara av intresse för högre inkomsttagare med starkt varierande inkomster.

Utredningen tar därefter upp frågan, om en kombination av nyssnämnda regleringsförfaranden och lämpliga låneformer skulle kunna åstadkomma ett tillräckligt grundskydd och anför därom bl. a. att för nyetablerade jordbrukare lånemöjligheter alltid skulle erfordras även vid mindre skördeskador medan åtskilliga andra inte heller på lång sikt skulle kunna möta förlusterna utan lånehjälp.

Enligt utredningens mening skulle det komma att erfordras en betydande lånefond för att läcka dessa behov. Lånefonden skulle troligen behöva uppgå till flera hundra milj. kr., eftersom lånen under åren 1950—1956 uppgick till 140 milj. kr. och skyddet från 4-procentregeln skulle saknas. Utredningen framhåller vidare bl. a. följande.

Om skördeskadorna i stor omfattning skulle ersättas genom lån, skulle jordbruket alltså komma att belastas med en betydande extra skuldbörda, som skulle minska möjligheterna till insättningar på skördeskadekonto och till annat sparande i syfte att uppnå skydd mot framtida skördeskador.

Utredningen går i det sammanhanget in på frågan om olika sätt att underlätta återbetalningen av skulden. Ett förslag till bl. a. ändrade beskattningsregler för lån och amorteringar på lån, som framlades i en skrivelse den 28 januari 1956 från Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk, refereras, men utredningen begränsar sig till att anlägga en del allmänna synpunkter, då den anser att utarbetande av förslag till ändrade beskattningsregler ligger utanför dess uppdrag.

Ett annat sätt att underlätta återbetalningen av lån som utredningen diskuterar är att ersätta det under amorteringstiden årligen fasta amorteringsbeloppet med varierande amorteringsbelopp. Utredningen säger här om, att en betydelsefull förbättring skulle vara, om man kunde sätta amorteringsbeloppen i relation till skördeutfallet, så att vid nya skördeskador amorteringen inställdes medan den vid stor skörd sattes till ett högre belopp. Detta skulle emellertid medföra ett stort administrativt arbete.

Sammanfattningsvis anför utredningen att den inte lyckats finna några lämpliga låneformer, som skulle kunna kombineras med skördeskadekonto eller annat sparstimulerande regleringsförfarande till ett grundskydd mot skördeskador.

Det andra systemet för grundskydd, som utredningen i korthet diskuterar baseras på en *bidragfond*. Denna skulle finansieras av hela jordbruket gemensamt, exempelvis med medel i form av avgifter på levererade produkter, överskott i för jordbruksnäringen gemensamma kassor och fonder, restitutionsmedel och liknande. Utredningen anser att en sådan finansieringsväg skulle vara framkomlig på kort sikt och erinrar om att den också tillämpats vid tidigare tillfällen. En diskussion om en permanent anordning med bidrag som grundskydd slutar emellertid i frågeställningar av rent försäkringsteknisk natur. Det har då synts utredningen mera ändamålsenligt att försöka lösa problemet om ett permanent skördeskadeskydd från den försäkringstekniska sidan och därefter undersöka i vilka avseenden bidragssynpunkter bör anläggas.

Det system för grundskydd, som utredningen efter övervägande funnit anledning att närmare undersöka, har formen av en *skördeförsäkring*. Därmed avser utredningen ett system, i vilket deltagarna genom att erlagga premier eller avgifter får rätt till ersättningar när de lider förluster av skördeskador.

På skördeförsäkringen ställer utredningen det kravet, att den skall ge bättre skydd än 4-procentregeln i det gamla prissystemet, d. v. s. ge skydd mot förluster av flertalet skördeskador, som drabbar lokalt. Den bör med andra ord utformas som en allriskförsäkring. Detta innebär att den i princip kommer att avse även skador av speciell natur, mot vilka det redan finns möjligheter att erhålla skydd, exempelvis hagel- och älgskador.

Utredningen anser att alla jordbrukare, som har behov av ett skydd mot förluster på grund av skördeskador, bör beredas tillfälle att delta i skördeförsäkringen. Väsentliga villkor för att försäkringen skall bli föremål för en allmän anslutning är att skyddet är lämpligt avvägt mot behovet och att premierna icke ter sig avskräckande stora. Det är också angeläget att administrationskostnaderna binder så små resurser som möjligt. Med utgångspunkt från dessa krav och med stöd av särskilda försäkringstekniska och statistiska utredningar, vilka redovisas i bilagor till betänkandet, har utredningen utformat sina förslag.

Utredningen har inte lyckats att utforma ett försäkringssystem, i vilket hänsyn tas till den enskilda brukningsenhetens skador, eftersom ersättningsberäkningen måste grundas på hektarskördeuppskattningar för vissa områden. Då antalet områden dels av kostnadsskäl och dels av bristande skördestatistik icke kan täcka mindre och lokala skördeskador kan kompletterande skyddsformer komma att erfordras. Utredningen föreslår för denskull att skördeskadelån ur försäkringens fonder skall kunna utgå för att täcka sådana förluster.

Utredningen avvisar emellertid en permanent bidragsanordning som komplement till skördeförsäkringen men betonar att dess avstyrkande inte avser bidragsanordningar av rent social karaktär. Den anser emellertid att dylika bidrag bör behandlas i annan ordning.

Riktlinjer för en statlig skördeförsäkring

Utredningens förslag till skördeförsäkring innefattar, som tidigare nämnts, en grundförsäkring och en tilläggsförsäkring. Utredningen har utformat detaljerade förslag till grundförsäkringens konstruktion samt till ordnandet av anslutningen till densamma. Vad gäller grundförsäkringens konstruktion skall här endast återges huvuddragen, medan i fråga om detaljer hänvisas till betänkandet (kap. IV).

I fråga om *vilka grödor som bör försäkras* är det enligt utredningen önskvärt att så många som möjligt av de för jordbruket ekonomiskt betydelsefulla odlingarna blir föremål för skydd. Vilka växtslag som därvid skall medtas är en fråga om avvägning av möjligheterna att verkställa en skördeuppskattning för växtslagen och kostnaderna härför mot den roll växtslagen spelar för jordbrukarnas inkomster. Vad beträffar skördeuppskattningen är enligt utredningen lämplig metodik f. n. utformad endast för vissa växtslag. Utredningen anser dock att man kan låta ett växtslag få utgöra representantgröda för en grupp av likartade växter, en s. k. grödgrupp. Med hänsyn till föreliggande möjligheter och antagliga kostnader kommer utredningen fram till följande förslag till grödgruppsindelning (representantgrödorna kursiverade).

1. höstsäd: *höstvet*e, *höstråg*, vinterkorn
2. vårbrödsäd: *vårvet*e, *vårråg*
3. fodersäd: *korn*, *havre*, kokärter, foderärter, vicker, pelusker, bönor av alla slag samt blandningar av dessa till mogen skörd och till grönfoder
4. vallskörd: a) *hö från odlad jord*, ensilage, bete och alla övriga vallslag innehållande klöver, luzern och andra vallbaljväxter, timotej och andra gräs, frö av klöver, timotej och andra gräsfröer, avkastning av permanenta betesmarker på åker

- b) *hö från naturlig äng*, bete på äng och kultiverade betesmarker
5. potatis: a) *matpotatis*
b) *fabrikspotatis*
6. rotfrukter: *sockerbetor* och *foderrotfrukter*
7. oljeväxter: a) *höstoljeväxter* (höstraps, höstrybs)
b) *våroljeväxter* (vårrops, vårrybs, vitsenap, oljelin m. fl.),
spånadsväxter (lin, hampa).

Utänför försäkringen föreslås ligga köksväxter, bär- och fruktodlingar på åker samt övriga ej nyss anförda handelsväxter såsom rotfruktsfrö. Dessa har man tyvärr varit tvungen att utesluta på grund av bristande skördestatistik eller när de inte passat i någon grödgrupp.

Utredningen diskuterar också om dessa grödgrupper bör kunna försäkras var för sig, s. k. *ren försäkring* eller om samtliga vid ett jordbruk förekommande grödgrupper bör ingå i försäkringen och därvid försäkras gemensamt. Om det senare slaget av försäkring ordnas så att skördeförluster för en eller flera grödgrupper utjämnas mot skördevinster för de andra i försäkringen ingående grödgrupperna och ersättning sålunda utgår efter den beräknade *nettoförlusten* av inträffade skördeskador, är det fråga om en s. k. *kombinerad försäkring*.

Rena försäkringar är enligt utredningens mening mindre lämpliga för att tillgodose det behov av skydd som avses i förevarande sammanhang.

Utredningen visar också att den kombinerade försäkringen ställer sig billigare än ett system av rena försäkringar, som omfattar samma grödgrupper som den kombinerade försäkringen. Då mångsidiga driftsformer kännetecknar huvuddelen av det svenska jordbruket förekommer det i allmänhet en ganska betydande utjämning av förluster mot vinster. Denna utjämning beaktas i den kombinerade försäkringen, varigenom premierna blir upp till 35 procent billigare (i flertalet fall 20—25 procent billigare).

Sammanfattningsvis tillgodoses enligt utredningens mening skyddsbehovet bättre och billigare genom kombinerad försäkring. Utredningen förordar därför en kombinerad försäkring.

Utredningen behandlar därefter frågan om hur *nettoförlusten av en skördeskada* skall bestämmas och anför därvid att, eftersom skördeskadskyddet bör vara en allriskförsäkring, har orsakerna till en skada ett begränsat intresse. Utredningen förordar därför en mycket enkel metod för skadebestämningen. Denna grundas på en jämförelse mellan den förväntade genomsnittliga skörden, den s. k. *normskörden*, och den under året uppnådda skörden, den s. k. *aktuella skörden*. Underskrider den aktuella skörden normskörden, anses skördeskada föreligga alldeles oavsett orsakerna till detta underskridande. Normskörden erhålles med ledning av medeltalsberäkningar för en längre årsserie av hektarskördar (från 1922). Med aktu-

ell skörd menas den genom objektiv skördeuppskattning uppmätta hektarskörden för det aktuella året.

Utredningen framhåller att en individuell skadebedömning skulle förutsätta en årlig objektiv värdering av skörden vid flertalet jordbruk i landet. Detta är av kostnadsskäl och arbetstekniska skäl icke möjligt annat än för enstaka växtslag. För att bedriva en individuell skördeförsäkring är det vidare inte tillräckligt att utföra årliga värderingar, utan man måste vid försäkringens start ha ett äldre statistiskt material om skördar, på vilket normskörd och riskpremie kan beräknas individuellt. I Sverige kan sådan förutsättning tänkas föreligga endast i fråga om sockerbeter, för vilka fullständiga skördeuppgifter för varje odlare gällande en lång tidrymd finns bevarade och lätt tillgängliga. Även i fråga om oljeväxter, vilkas hela skörd levereras till en central organisation, kan inom ett begränsat antal år tänkas föreligga ett material, som lämpar sig för individuell bedömning.

Utredningen anser med hänsyn härtill att den objektiva skördeuppskattningen utom för enstaka grödor icke kan göras individuell utan måste begränsas till att ge representativa uppgifter för grupper av brukningsenheter eller områden.

I prisfrågan skiljer utredningen på *normpris* för värdering av normskörden och *aktuellt pris* för värdering av den aktuella skörden. Därvid bör normpriset principiellt vara det förväntade priset per den 1 oktober för normal, genomsnittlig kvalitet och vid normal medelhektarskörd för riket. Det aktuella priset bör i princip vara priset för normal kvalitet per den 1 oktober justerat för större kvalitetsnedsättningar.

I kvalitetsfrågan framhålls att det vore önskvärt, att alla kvalitetsvariationer såväl uppåt som nedåt från genomsnittet kunde beaktas under förutsättning av att de är oberoende av jordbrukarnas åtgärder. Emellertid är möjligheterna härtill begränsade på grund av ofullständig statistik och av att kvaliteten i hög grad påverkas av jordbrukarnas åtgärder. För den skull bör de ordinarie skördeuppskattningarna omfatta även undersökningar av kvaliteten, vilka utökas de år, då kvalitetsskador uppträder.

Både normpris och aktuellt pris bör vara differentierade områdesvis, såvida inte prisskillnaderna mellan områdena är små. Då prisbestämmelserna i regel måste avse representantgrödorna, kan en omräkning av dessa priser till skördevärden för grödgrupperna bli aktuell.

Vad sedan gäller sammanvägningen av grödgruppernas skördevärden kan denna ske på olika sätt och följande två vägningsförfaranden har diskuterats av utredningen.

Enligt det första förfarandet sammanväger man för området grödgruppernas normskördevärden per ha resp. aktuella skördevärden per ha med områdets arealfördelning. Med ledning av dessa data fastställes nettoför-

lusten per ha. Nettoförlusten för varje brukningsenhet erhålles genom att multiplicera denna nettoförlust per ha med brukningsenhetens sammanlagda areal av de försäkrade växtslagen.

Enligt det andra förfarandet fastställles normskördevärdet och det aktuella skördevärdet för varje brukningsenhet genom att de för varje grödgrupp och område bestämda normskördevärdena och aktuella skördevärdena per ha sammanväges med brukningsenhetens arealer av de olika grödgrupperna. Därefter beräknas brukningsenhetens nettoförlust som skillnaden mellan dess totala normskördevärde och dess totala aktuella skördevärde.

Utredningen förordar det senare förfarandet, d. v. s. användning av individuella uppgifter om grödgruppernas arealer, vid beräkningen av nettoförlusten därför att hänsyn då tages till individuella olikheter i arealfördelning.

Utredningen diskuterar även möjligheterna att beakta andra individuella olikheter, exempelvis i fråga om normskördevärdena per arealenhet, men avvisar tanken härpå med hänvisning till bristen på statistik.

För att *ersättningsgill skada* skall anses föreligga, bör enligt utredningen nettoförlusten minskas med vissa avdrag. En väsentlig synpunkt härvidlag är enligt utredningen det samband som råder mellan avdragens storlek och försäkringspremiernas storlek. Statistiskt sett inträffar små nettoförluster långt oftare än stora nettoförluster, varför det med tiden kommer att utgå ganska stora ersättningsbelopp för de små nettoförlusterna. Göres avdragen små, blir premierna därför ganska höga.

Utredningen skiljer mellan två slag av avdrag, s. k. *självrisk* och s. k. *franchise*. Självrisken är det belopp varmed nettoförlusten skall minskas för att erhålla ersättningens storlek. Franchise är ett visst minsta belopp, vilket ersättningarna måste överstiga för att utbetalning skall ske.

Självrisken bör enligt utredningens mening anpassas efter skaderiskerna. En skördeförsäkring med en i procent av normskördevärdet beräknad enhetlig självrisk innebär ett väsentligt mycket högre skydd för områden och för växtslag, som har hög skördevariation, än för områden och växtslag med låg skördevariation. Detta anser utredningen vara mindre lämpligt och ifrågasätter om inte skyddet i förhållandet till riskerna bör göras lågt för de osäkra växtslagen för att därigenom hindra en enbart av försäkringskyddet framlockad ökning i odlingen av dessa växtslag.

Utredningen har därför ansett, att försäkringskyddet bör vara likformigt med avseende på riskerna. För att kunna utforma regler härför måste ett mått på den normala skördevariationen införas. Detta mått kallas *variationskoefficienten* och uttryckes i procent av normskördevärdet. Det beräknas inträffa en gång på sex att en skördenedsättning, räknad i procent av normskördevärdet, skall bli större än variationskoefficienten. I den försäkringstekniska utredningen har variationskoefficientens storlek under-

sökts för de olika grödgrupperna i ett stort antal områden och befunnits antaga värden mellan 11 och 41.

Försäkringsskyddet anses vara likformigt, om självriskan står i ett konstant förhållande till variationskoefficienten. Utredningen beräknar, att variationskoefficienten för en brukningsenhet i den kombinerade försäkringen i regel uppgår till 10—20 och i medeltal för hela riket till 14. Det kan bedömas som ytterligt sällsynt, att den blir så låg som 8. Å andra sidan är det möjligt, att variationskoefficienter, överstigande 35, kan uppnås.

Vid avvägningen av hur stora avdragen från nettoförlusten skall göras i förhållande till variationskoefficienten har utredningen stannat för att de i allmänhet bör vara lika stora som variationskoefficienten. Avdragen bör dock maximeras till en tredjedel av normskördevärdet, varför brukningsenheter med högre variationskoefficienter än 33 får vidkännas en i motsvarande grad höjd premie.

För att öka ersättningsbeloppens storlek vid de tillfällen de med hänsyn till nettoförlustens storlek bör utgå, göra dem säkrare bestämda i förhållande till uppskattningsfelen och undgå utbetalning av en mängd småbelopp föreslår utredningen att 20 procent av det totala avdraget sker i form av franchise. Detta innebär att självriskan blir fyra femtedelar av variationskoefficienten, och att ersättningar utbetalas endast, om de är större än en fjärdedel av självriskan. I vanliga fall kommer självriskan att variera mellan 8 procent och 16 procent, och medeltalet för hela riket kommer att ligga vid 11,5 procent. Den lägsta självriskan blir omkring 6 procent och den högsta omkring 26 procent.

Premiebeloppet kommer för alla brukningsenheter, vilkas variationskoefficient understiger 33, att stå i en enkel och konstant relation till självriskbeloppet. Riskpremien beräknas nämligen bli en sjättedel av självriskan och totalpremien blir efter ett säkerhetstillägg en femtedel av självriskan.

Beträffande *områdesindelningen* skiljer utredningen mellan tre områdesbegrepp, nämligen skördeuppskattningsområden, ersättningsenheter och premieenheter. Skördeuppskattningsområdet är den minsta enheten och är det område för vilket uppskattning av den aktuella skörden skall ske. Antalet sådana områden bör vara ca 400. Ersättningsenheten består av ett eller flera skördeuppskattningsområden och är det område, för vilket normskördevärden och aktuella skördevärden per ha och grödgrupp fastställs. Antalet ersättningsenheter bör i princip också vara ca 400. Premieenheten består av en eller flera ersättningsenheter och är det område, för vilket data för beräkning av premie och självrisk fastställs.

Utredningen anser att man vid indelning av landet i skördeuppskattningsområden och ersättningsenheter bör utgå från en inom Jordbrukets utredningsinstitut gjord indelning i s. k. strata, vilka använts som underlag för basurval i stickprovsundersökningar rörande jordbruksekonomiska förhållanden. Indelningen bör redan före starten av försäkringen underkastas noggrann granskning av därför sakkunniga organ, och erforderliga justeringar i densamma bör vidtagas.

I samband med indelningen i områden erinrar utredningen om gränsproblemen. Det är nämligen tänkbart, att det vid skördeskada utgår ersättning till en brukningsenhet på ena sidan av en gräns, medan det till en annan närliggande brukningsenhet på andra sidan gränsen inte utgår någon ersättning. Utredningen hävdar emellertid att en förändring i en områdesgräns kräver noggranna statistiska undersökningar innan den genomföres.

Frågan om *anslutningen* till det permanenta skördeskadeskyddet knyter utredningen främst till grundförsäkringen. Därutöver skall enligt utredningens förslag anslutning till grundförsäkringen medföra rätt att teckna tilläggsförsäkring för lägre självrisk och rätt att söka skördeskadelån.

Beträffande *anslutningsrätten* föreslår utredningen att varje person, som brukar en försäkringsbar areal ej understigande 2 ha, skall ha rätt att deltaga i skördeskadeskyddet.

I fråga om *anslutningsskyldighet* framlägger utredningen (i kap. V) två förslag.

I det ena förslaget, benämnt *skördeskadeskydd med frivillig anslutning*, skall individuell anslutningsskyldighet ej förekomma.

För att skördeskadeskyddet skall få sättas i gång, har utredningen dock funnit sig böra föreslå, att anslutningen skall uppgå till lägst 60 procent av arealen vid brukningsenheter med försäkringsbar areal ej understigande 5 ha (motsvarande ca 1,9 milj. ha åker). Kännedom om anslutningsintresset skulle enligt utredningen kunna erhållas i form av en försöksteckning.

Som motiv för en individuell frivillighet anför utredningen bl. a. att åtskilliga jordbrukare, exempelvis på grund av att de sällan drabbas av större skördeskador eller har möjlighet att täcka förluster med egna medel, föredrar att bära risken själva framför att teckna en försäkring.

Utredningen har ansett det nödvändigt att ställa ett minimikrav på anslutningens storlek totalt sett, när staten står för en betydande ekonomisk garanti. Det bör vidare beaktas att ju lägre anslutningen är, desto dyrare blir skördeskadeskyddet räknat per ansluten brukare.

I det andra förslaget rörande anslutningsskyldigheten, som benämnes *skördeskadeskydd med obligatorisk anslutning*, skall alla personer, som brukar en försäkringsbar areal ej understigande 5 ha, på grund av stadgande i lag anslutas till skördeskadeskyddet. Som motiv för en obligatorisk anslutning till skördeskadeskyddet anför utredningen bl. a., att det är ett allmänt intresse, att alla, som står risker för skördeskador och därvid har behov av ett särskilt skydd mot förluster av dessa, anslutes till skyddet. Utredningen erinrar dessutom om att i det nya prissystem för jordbruksprodukter som infördes 1956 saknas praktiskt taget helt skydd mot skördeskador och att det förutsattes vid dess införande att ett permanent skydd skulle ersätta de tidigare skyddsformerna. Med ett obligatorium kan administrationskostnaden per ansluten hållas låg. Vidare undgås de ekonomiska risker, som staten kan möta vid en ofullständig frivillig anslutning.

Vid övervägande av i vilka fall undantag från anslutningsskyldighet skulle kunna ifrågakomma har utredningen funnit, att undantagsregler, som tager hänsyn enbart till brukarens möjligheter att själv täcka förluster av skörde-skador, inte kunnat fastställas. Att brukare med 2 till 5 ha försäkringsbar areal undantagas från anslutningsskyldigheten motiveras med att de erhåller en stor del eller större delen av sina inkomster från annan verksamhet och denna del synes växa snabbt. Utredningen föreslår dock att möjlighet skall stå öppen för dem att frivilligt ansluta sig.

Utredningen ger (i kap. X) sitt förord åt förslaget till skörde-skadeskydd med obligatorisk anslutning men anser att den enskilde rent principiellt bör ha rätt att själv välja storleken och utformningen av det skydd mot skörde-skadeförluster, som han anser sig behöva. Emot en obligatorisk anslutning talar också enligt utredningen grundförsäkringens bristande förmåga att ta full hänsyn till behovet av skydd i det enskilda fallet.

Utredningen är emellertid tveksam om dess förslag till ett system med frivillig anslutning är praktiskt genomförbart. Utredningen har vid överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation bibringats den uppfattningen, att det är mycket tveksamt om en minimianslutning om 60 procent av åkerarealen kan nås.

Man kan heller inte undgå att beakta den högre administrationskostnaden vid frivilligalternativet. Vidare är utredningen oviss om möjligheterna att i alla lägen upprätthålla den vid frivillig anslutning erforderliga principen, att den, som avstår från möjligheten att ta försäkring inte kan göra anspråk på hjälp från staten i andra former, om skörde-skada inträffar.

Utredningen menar att de principiella nackdelarna av det obligatoriska systemet har praktiskt sett begränsad betydelse. Genom att premierna i systemet beräknats, så att de i det långa loppet skall överensstämma med ersättningsbeloppen, bör jordbrukarna sett på lång sikt få full täckning för sina utgifter eller rentav — vid det statsbidrag som föreslås utgå vid alternativet med obligatorisk anslutning — mer än full täckning.

Slutligen kan vid ett system med obligatorisk anslutning önskemålet om en allmän anslutning av alla, som har behov av skydd, förenas med en enkel och jämförelsevis billig administration och med den enskildes önskan om låga premier.

Förslaget om *tilläggsförsäkring för lägre självrisk* har enligt utredningen tillkommit för att bereda jordbrukare, som av särskilda skäl anser grundförsäkringens självrisk vara alltför hög, möjlighet att sänka densamma. Exempelvis kan behov av sådan sänkning uppkomma i samband med nyetablering eller andra stora investeringar, då knapphet på reserver föreligger. Särskilt i de fall självriskerna är relativt höga kan förluster, som faller inom självriskgränsen, försätta de drabbade i en bekymmersam ekonomisk situation. Tilläggsförsäkringen föreslås erhålla en konstruktion, som möjliggör en enkel administration. Utredningen förordar därför att självrisken i grundförsäkringen endast må nedsättas med hela tiotal procent, dock till lägst halva självrisken och till lägst 8 procent av normskördevärdet. Denna lägsta gräns motiveras med försäkringstekniska skäl. Fran-

chisen bör utgöra en fjärdedel av den lägre självrisk, d. v. s. franchisen reduceras i proportion till självrisk. Premiesatserna utgör vid 10, 20, 30, 40 resp. 50 procent självrisknedsättning, 16, 34, 54, 75 resp. 99 procent av premien för grundförsäkringen (denna räknad exklusive statsbidrag).

Eftersom skörde försäkringen är utformad som en allriskförsäkring, kommer den i princip att avse även skador av speciell natur, mot vilka det redan finns möjligheter att erhålla skydd, exempelvis hagel- och älgskador.

Utredningen anser det dock vara högst osannolikt att skador av förut nämnt slag kan uppträda i sådan omfattning, att de skulle kunna nedsätta en ersättningsenhets skörd i mätbar grad.

Skördeskadelån

Utredningen föreslår att *skördeskadelån* skall utgå på följande villkor. Lånen bör beviljas efter individuell ansökan och prövning. Lånebeloppet skall kunna uppgå högst till den beräknade nettoförlusten av skördeskadorna på växtodlingen vid lånesökandens brukningsenhet efter avdrag av dels den försäkringsersättning han kan ha erhållit, dels viss självrisk.

Utredningen föreslår för skördeskadelånen en självrisk, som uppgår till två tredjedelar av grundförsäkringens självrisk, dock lägst 10 procent av normskördevärdet. Detta innebär att självrisk för lån kan uppgå till högst 17,6 procent av normskördevärdet. Den nedre gränsen för självrisk kommer att gälla för de fall, där grundförsäkringens självrisk är 15 procent av normskördevärdet eller lägre, d. v. s. sannolikt för de allra flesta lånesökande.

Beträffande övriga villkor för lånen anser utredningen att de bör vara i stort sett desamma som för sedvanliga banklån. Dock föreslår utredningen i vissa avseenden specialbestämmelser, som nära anknyter till bestämmelserna för de hittillsvarande stödlånen.

Bestämmelserna om säkerhet torde kunna följa de nuvarande stödlånebestämmelserna, innebärande bl. a. att säkerhet i regel bör fordras för lån överstigande 3 000 kr.

Lånen föreslås löpa med samma ränta som inteckningslån med sekundär säkerhet. Amorteringstiden bör förslagsvis vara 5 år men bör kunna förlängas till förslagsvis högst 10 år. Det synes utredningen skäligt att ränte- och amorteringsfrihet skall gälla för det kalenderår lånebehovet uppkommit, då eljest olika räntebelopp skulle komma att debiteras enbart på grund av skillnader i takten för ärendenas handläggning.

Efter en diskussion av riskerna för nedsatt återbetalningsförmåga vid upprepade skördeskadorna framlägger utredningen förslag till *betalningsansånd* och *efterskänkande av skuld* i vissa fall.

Utredningen anför sålunda att efter särskild prövning bör kunna beviljas ett års ansånd med amortering vid varje tillfälle låntagaren drabbas av förnyade skördeskadeförluster. Förlust skall i regel anses ha uppkommit endast när försäkringsersättning utgår eller nytt lån beviljas. Vidare bör

anstånd med erläggande av räntor erhållas vid betalningssvårigheter, dock i regel endast en kortare tid, förslagsvis 6 månader. Efterskänkande eller avskrivning skall kunna ske i de fall betalningssvårigheter uppkommit utan den enskildes förvållande, exempelvis i samband med en särskilt stark anhopning av skördeskadear. Därvid förutsättes prövning av omständigheterna i det enskilda fallet efter särskild ansökan.

Fonder och vissa finansieringsspörsmål

Enligt utredningens förslag skall ersättningarna i skördeförsäkringen bestridas med årligen inflytande premieinkomster, vilkas storlek ej väntas variera nämnvärt från år till år. Ersättningarna måste däremot väntas utfalla mycket oregelbundet och med varierande belopp. För att kunna täcka utgifter under år med stora skördeskadador måste därför fonder bildas eller särskilda förskottsmedel tillföras verksamheten, exempelvis genom återförsäkring. Dylika anordningar erfordras även för att kunna bedriva låneverksamheten.

Beträffande *fondbehovets* storlek anför utredningen att man inte efter 30 år eller kanske ens efter 50 år med säkerhet kan avgöra, om en skillnad i erhållna premier och utbetalade ersättningar beror på ofullständig anpassning av riskpremien till skaderisken eller på en ännu ej uppnådd utjämning av förluster och vinster mellan olika år. I vissa kalkylexempel uppskattar utredningen, att vid ett ogynnsamt förlopp, som har relativt stor sannolikhet för sig, underskottet på grundförsäkringens verksamhet under förutsättning av en årlig premieintäkt om 40 milj. kr. skulle kunna uppgå till 143 milj. kr. för en period av 10 år och 200 milj. kr. för en period av 20 år. Under antagande av att en startfond om 100 milj. kr. föreligger, räntefoten är 4 procent samt att vissa variationer i fondens storlek förekommer skulle vid ett sådant ogynnsamt förlopp startfonden komma att förbrukas vare sig man betraktar utfallet för en 10-årsperiod eller en 20-årsperiod. För att fonden efter 10 år skall uppgå till de ursprungliga 100 milj. kr. skulle krävas ett årligt premietillägg av 23,5 procent på riskpremien. För att den efter 20 år skall uppgå till ursprungsbeloppet skulle motsvarande premietillägg vara 8,8 procent.

Utredningen påpekar emellertid att den utjämning för en längre tidsperiod, som skulle erhållas enligt kalkylexemplen vid de gjorda antagandena, inte får tolkas så att premiesumman blir tillräcklig att täcka medelsbehovet varje år eller under varje del av de antagna perioderna. Påfrestningen kan bli mycket större ett enstaka år av perioden eller under en viss kortare del av denna. Utredningen anser att ifrågavarande extrema behov av utjämning bör, liksom då extraordinärt ogynnsamt förlopp under en längre period uppträder, lösas genom någon form av återförsäkring. Efter genomgång av olika förekommande återförsäkringsformer finner utredningen att den svenska staten måste engageras i återförsäkringen för en svensk skördeförsäkring.

Med ytterligare kalkylexempel visar utredningen vidare, att det med lika stor sannolikhet i stället kan bli ett gynnsamt förlopp genom få och/eller små skador eller gjorda överskattningar av premierna. Under samma antaganden som tidigare beträffande riskpremieintäkter, startfond, räntefot och fondvariation skulle vid ett gynnsamt förlopp, som också har relativt stor sannolikhet för sig, fonden kunna uppgå till 343 milj. kr. efter 10 år och 489 milj. kr. efter 20 år. Då utredningen med stöd av den försäkringstekniska utredningen anser att fondbildningen inte skulle behöva överstiga tiodubbla riskpremien för att fylla behovet även vid extraordinärt stora skador, skulle vid nyssnämnt förlopp återbäring kunna bli aktuell (tiodubbla riskpremien i nyssnämnda exempel utgör 400 milj. kr.).

Vid sidan om den fondbildning som krävs för att klara de varierande ersättningarna erfordras en fondbildning för att alltid kunna tillgodose behovet av skördeskadelån.

Utredningen framlägger med utgångspunkt från dessa allmänna synpunkter på fondbehovet följande förslag. Två fonder bildas vid starten av skyddsverksamheten och kallas *utjämningsfond* och *regleringsfond*. Under vissa förhållanden tillskapas en tredje fond, *återbäringsfond*.

I fråga om *fondernas användning* föreslås att utjämningsfonden skall bestrida ersättningar såväl vad avser grundförsäkringen som tilläggsförsäkringen. Ur regleringsfonden skall skördeskadelån utgå liksom medel för efterskänkande av lån och låneräntor. Medlen i återbäringsfonden fördelas som avdrag på erlagda premier.

Beträffande *fondernas storlek vid verksamhetens start* anför utredningen att utjämningsfonden bör tillföras en grundplåt om 100 milj. kr.

Beträffande *tillskotten till fonderna* föreslår utredningen att under verksamhetens gång riskpremierna — d. v. s. de statistiskt beräknade premiebelopp, som avser att täcka ersättningsbehovet — för såväl grund- som tilläggsförsäkring liksom på fonden belöpande räntor tillföres utjämningsfonden. Regleringsfonden tillföres ett säkerhetstillägg om 20 procent av de statistiskt beräknade riskpremierna för såväl grund- som tilläggsförsäkring ävensom på fonden belöpande räntor. Vidare tillföres fonden amorteringar på utlämnade skördeskadelån.

Placeringen av fondmedlen bör vara sådan att erforderlig likviditet erhålles. Dock anser utredningen att särskilda regler inte behöver uppställas för likviditeten, vilket motiveras med att sådana inte finns för fonder i besläktade försäkringsrörelser, exempelvis för de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagens utjämningsfonder.

Beträffande den *statliga återförsäkringen* föreslår utredningen att i de fall utjämningsfonden visar sig otillräcklig för att fylla ersättningsbehovet skall staten tillskjuta erforderligt förskott. Vidare bör även regleringsfonden kunna erhålla statliga förskott med hänsyn till att den vid det föreslagna säkerhetstillägget kommer att växa tämligen långsamt och för den

skull kan under de första verksamhetsåren visa sig vara otillräcklig för att möta behovet av skördeskadelån. På förskotten gäldas förslagsvis samma ränta som på det förlagskapital, som f. n. ställes till jordbrukets förfogande för bl. a. lagringsändamål, nämligen ränta enligt gällande diskonto med tillägg av 1/2 procent. De bör av- eller återbetalas så snart överskott föreligger i fonderna, sedan gäldräntor guldits på förskotten. Regleringsfondens tillgångar föreslås utgöra säkerhet för de statliga förskotten.

Organisation m. m.

Huvudman för skördeskadeskyddet bör enligt utredningen vara *statens jordbruksnämnd*. Utredningen motiverar denna förläggning av huvudmannskapet bl. a. med att nämnden redan nu har en intim kontakt med frågor, som rör jordbrukets pris- och inkomstutveckling, däri inbegripet verkningar av skördeskador.

För att kunna utöva den med huvudmannskapet förenade verksamheten föreslår utredningen, att jordbruksnämnden förstärkes med erforderlig personal. Därvid bör nämnden utökas med ett förvaltningsråd, en skördeskadebyrå samt en maskinsektion.

Förvaltningsrådet skall handha förvaltningen av fonderna och bestå av 7 personer. Med hänsyn till jordbrukarnas egna tillskott till dessa fonder bör rådet ha ett stort inslag av jordbruksrepresentanter. Då staten emellertid föreslås åta sig betydande garantier samt svara för förvaltningen av fonderna, bör den ges minst lika stort inflytande.

För de lokala ärendena föreslår utredningen att jordbruksnämnden i samråd med lantbruksstyrelsen anlitar lantbruksnämnderna och deras ordsamfund. Vidare bör riksbankens lokalkontor engageras i låneverksamheten.

Skördeuppskattningen skall enligt utredningens förslag liksom hittills i första hand omhändersas av *statistiska centralbyrån* och *hushållningssällskapen*. Skördeuppskattningen bör utföras enligt den s. k. provytemetoden för höstvet, vårvete, höstråg, korn, havre, vall, potatis och sockerbeter. I vissa områden kan det vara lämpligt att utbyta vårvete mot vårråg samt korn och havre mot blandsäd, beroende på omfattningen av dessa odlingar. Vallen bör uppdelas på olika vallåldrar och potatisen på olika användningar för bedömning av skördens värde. Omfattningen av stickprovet för provyteundersökningar uppskattas av utredningen till ca 12 000 s. k. primärenheter under antagande av att skördeuppskattning skall företagas inom ca 400 skördeuppskattningsområden och att tillräcklig representativitet erhålles med ca 30 primärenheter per område. Med primärenhet avses i södra Sverige i regel en brukningsenhet och i norra Sverige i regel en by.

Provyteundersökningarna kompletteras med kvalitetsbestämningar, bärgningsförlustundersökningar samt vissa andra undersökningar, såsom av vallåterväxt och blastmassa. De kompletterande undersökningarna bör vid

normala förhållanden utföras i en sådan omfattning att de kräver ett belopp, som sammanlagt uppgår till ca 15 procent av totalkostnaderna för skördeuppskattning. Vid svårare kvalitetsskador och bärgningsförluster, till vilka hänsyn bör tagas i skörde försäkringen, kan dessa undersökningar behöva väsentligt utvidgas.

Beträffande uppskattningen av skörden av sockerbetor föreslår utredningen att fältarbetet huvudsakligen utföres av sockerbolaget med hänsyn till önskvärdheten att utnyttja dess tjänstemäns erfarenhet m. m. Antalet primärenheter, som erfordras för att kunna fastställa betvikten uppskattas till 500 à 600.

För oljeväxter är det möjligt att utnyttja leveransstatistik, varför provundersökning ej erfordras. Hektarskördeuppgifter kan sålunda erhållas genom en tämligen enkel bearbetning av på hålkort lagda uppgifter hos föreningen Sveriges oljeväxtintressenter.

I samband med denna utbyggnad av skördeuppskattningen kommer även det allmänna behovet av skördestatistik att tillfredsställas på flera punkter, varför utredningen något berör de omläggningar av skördestatistiken i övrigt som därigenom blir aktuella. Därvid föreslås bl. a. att gillesombudens skördeomdömen m. m. ersättes av uppgifter från stickprovsundersökningar på ett mindre antal brukningsenheter.

Utredningen föreslår att ersättning lämnas hushållningssällskapen dels för deras arbetsledande uppgifter, dels för deras omkostnader i övrigt för tillfälligt anställd personal, material m. m. Statistiska centralbyråns avdelning för jordbruksstatistik förstärkes med förslagsvis 5 tjänster, varav en förste aktuarie.

Kostnaderna för organisationen beräknas av utredningen till ca 3 milj. kr. vid obligatorisk anslutning och till ca 3,2 milj. kr. vid frivillig anslutning. Däri är då inberäknat ett belopp om 2 milj. kr. för den merkostnad som krävs för skördeuppskattning utöver allmänna statistiska behov. I kostnaderna är däremot inte inräknade de kostnadsökningar, som åsamkas lantbruksnämnderna och vid frivillig anslutning jordbrukets organisationer, ej heller hyror för ökade utrymmen åt jordbruksnämnden, pensionskostnader, m. fl. dolda kostnader för statsverket.

Statens kostnader för verksamheten m. m.

I fråga om *kostnaderna för administrationen* av skördeskadeskyddet föreslår utredningen att de helt bestrids av statsmedel. Detta motiverar utredningen bl. a. med att det permanenta skördeskadeskyddet avser att ersätta tidigare skyddsåtgärder, som i regel administrerats av statliga myndigheter.

Beträffande *premierna för skörde försäkringen* föreslår utredningen att statliga bidrag till desamma skall kunna utgå. Sådana statliga bidrag bör dock enligt utredningen endast komma i fråga till premierna för grund-

försäkringen vid systemet med obligatorisk anslutning. Därvid bör inte blott de obligatoriskt anslutna utan också de frivilligt anslutna jordbrukarna med 2—5 ha försäkringsbar areal få del av statsbidrag. Utredningen avvisar däremot statsbidrag till tilläggsförsäkringen för lägre självrisk och till grundförsäkringen vid tillämpning av systemet med frivillig anslutning med samma motivering som den avvisar användning av leveransavgifter på jordbruksprodukter för dessa ändamål. Ett system med leveransavgifter kan enligt utredningens mening tillämpas endast vid obligatorisk anslutning till skörde-skadeskyddet. Det är nämligen inte möjligt uppta leveransavgifter enbart av dem som frivilligt anslutit sig. Visserligen kan det hävdas att en viss belastning på de oanslutna ej är orimlig, eftersom alla dock har möjlighet att ansluta sig till skörde-skadeskyddet. Emellertid kan en enskild jordbrukare anse sig ha fullgoda skäl att avstå från skörde-försäkring. I sådana fall måste det bli svårt att avvisa krav om ersättning från ej anslutna, när de drabbas av skörde-skador. Tillmötesgås sådana krav, torde det emellertid bli svårt för att inte säga omöjligt att uppnå den minimianslutning, som utredningen funnit sig böra kräva. Vad nu anförts om ett system med leveransavgifter gäller i stort sett även för ett system med statliga bidrag till premierna.

Vid *avvägningen mellan statliga bidrag* och de andra formerna av premieinkomst, som utredningen tagit upp till behandling, *kontantpremier och leveransavgifter*, berör utredningen först en del tekniska frågor, såsom uppbördsförfaranden och möjligheterna att åstadkomma en finansiering där den enskilde jordbrukarens premieavgift står i proportion till densammes skaderisk.

I fråga om kontantpremierna föreslår utredningen att de erlagges genom inbetalning på postgiro, då en uppbörd genom skatteverket torde bli möjlig först i samband med övergång till maskinell skattedebitering. Beträffande leveransavgifterna finner utredningen det inte möjligt att utforma dem så, att erlagda avgifter i det enskilda fallet överensstämmer med de premier, som svarar mot skaderiskerna.

Vid bestämningen av *statsbidragets utformning och storlek* har det synts utredningen lämpligt att anknyta till arbetslöshetsförsäkringen med motiveringen att förluster genom arbetslöshet kan sägas uppvisa flera paralleller till förluster genom skörde-skador. Båda slagen av förluster uppkommer under omständigheter, varöver den enskilde i regel ej råder, och de avser förlust av inkomst och ej av förmögenhets- eller sakvärden, som eljest är de vanligaste föremålen för försäkringsskydd. Beträffande utformningen föreslår utredningen att statsbidragen skall utgå i direkt proportion till de genomsnittliga ersättningarna i grundförsäkringen, d. v. s. till riskpremierna. Därigenom blir anordningen enkel att administrera. Ett statsbidrag, som för att i första hand tillgodose katastrofskyddet utformas så att det stiger i proportion till skadornas storlek, synes utredningen onödig, då

grundförsäkringen redan till sin konstruktion är sådan, att endast svårare förluster av skador täckes.

Beträffande storleken av statsbidraget föreslår utredningen att det skall uppgå till en tredjedel av den totala premien i grundförsäkringen. Denna storlek motiveras med att det förefaller utredningen skäligt att jordbrukarna i skörde försäkringen skall erhålla bidrag i ungefär samma utsträckning som arbetarna i arbetslöshetsförsäkringen. Jämförelsen bör lämpligen avse det totala statsbidragets andel av arbetslöshetskassornas intäkter. Denna andel var för perioden 1950—1956 ca 36 procent. Tillämpas detta procenttal på skörde försäkringen och om ränteintäkten av startfonden därvid uppskattas till ca 4 milj. kr. per år de första åren, skulle statsbidraget bli 19 à 20 milj. kr. Minskas detta belopp med bidraget till administrationskostnaderna, 3 milj. kr., erhålles 16 à 17 milj. kr. som bidrag till premierna. Detta motsvarar avrundat en tredjedel av totalpremien.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag, att vid tillämpning av systemet med frivillig anslutning kommer enbart kontantpremier i fråga. Då riskpremien för brukningsenheter med variationskoefficienten understigande 33 procent av normskördevärdet beräknas till en sjättedel av självriskens och säkerhetstillägget föreslås till 20 procent av riskpremien, blir kontantpremien en femtedel av självriskens. Vid ett genomsnittligt normskördevärde av 660 kr./ha och en genomsnittlig självrisk om 11,5 procent av normskördevärdet blir kontantpremien 15 kr./ha. Den totala årliga premieintäkten vid 60 procents anslutning beräknas till 28,8 milj. kr.

Vid tillämpning av systemet med obligatorisk anslutning blir kontantpremien två tredjedelar av den totala premien eller två femtondelar av självriskbeloppet, vilket motsvarar en kontantpremie om 10 kr./ha som genomsnitt för landet vid nyssnämnda antaganden om normskördevärde och självriskprocent. Den totala årliga kontantpremieintäkten beräknas vid en anslutning om 3,2 milj. ha åker till 32 milj. kr. Då självriskens kan variera mellan 6 och 26 procent av normskördevärdet, kan kontantpremien alltså variera mellan 0,8 och 3,5 procent av normskördevärdet (för brukningsenheter med eventuellt högre variationskoefficient än 33 blir kontantpremien ännu högre).

Beträffande *beskattningen* förordar utredningen att ersättning från skörde försäkringen upptages som intäkt av jordbruksfastighet och kontantpremie som avdragbar omkostnad men föreslår samtidigt att frågan utredes närmare.

B. Remissyttranden över skördeskadeutredningens förslag

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning om behovet av ett permanent system för skydd mot förluster genom skördeskador och ställer sig ej avvisande mot grundtankarna i utredningens förslag. Huvuddelen av remissinstanserna anser sig dock inte kunna förorda att utredningens

förslag utan överarbetning lägges till grund för beslut i frågan om ett permanent skördeskadeskydd.

Statens jordbruksnämnd framhåller, att det förslag som skördeskadeutredningen framlagt utgör ett värdefullt material för bedömandet av frågan om möjligheten att införa en skördeskadeförsäkring och är därigenom otvivelaktigt ägnat att föra frågan om bättre ekonomiskt skydd mot skördeskador inom jordbruket närmare sin lösning. Trots de omfattande undersökningar, som där redovisas, är förslaget emellertid enligt nämndens uppfattning icke lämpat att läggas till grund för ett omedelbart avgörande av denna fråga. Detta beror främst på att man ännu icke kan anses ha ett tillräckligt säkert statistiskt underlag för en skördeskadeförsäkring, såvitt gäller själva skördeuppskattningen. Nämnden anför vidare att den kritik mot vissa delar av utredningens förslag som jordbruksnämnden har framfört ingalunda innebär att nämnden ställer sig avvisande till tanken på skördeförsäkring som sådan eller mot grundtankarna i utredningens förslag.

Lantbruksstyrelsen finner att ett verkligt behov av ett permanent skördeskadeskydd i någon form föreligger. Det av utredningen framlagda förslaget för tillskapandet av ett sådant skydd anses emellertid icke ägnat att direkt läggas till grund för åtgärder på området i fråga utan bör göras till föremål för överarbetning.

Landsorganisationen i Sverige anför bl. a., att trots det synnerligen omfattande och förtjänstfulla utredningsarbetet torde det föreliggande förslaget enligt LO:s mening främst på grund av den bakomliggande skördestatistikens bräcklighet vara behäftat med så stora tekniska svagheter att det inte synes kunna komma till användning annat än efter en omfattande överarbetning.

Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget framhåller, att förslaget icke utan omfattande fortsatta överväganden och utredningar synes kunna läggas till grund för ett slutligt ställningstagande i frågan, hur ett skördeskadeskydd bör utformas.

Småbrukarnas riksförbund anför, att utredningens förslag i det framlagda skicket inte kan accepteras av de svenska jordbrukarna. Skall det genomföras, kommer detta att ske i mer eller mindre öppen strid med dem som det är avsett att gynna.

Svenska lantarbetsgivareföreningen påpekar, att det föreliggande förslaget till skördeskadeförsäkring bygger på för ofullständiga premisser för att föreningen skall kunna taga ställning i frågan. Föreningen anser det därför vara av vikt att erforderliga kompletterande undersökningar utföres samt att med ledning av resultatet av desamma förslaget till permanent skördeskadeskydd fullständigas.

Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk anför i gemensamt yttrande bl. a. följande.

Förbunden är av den bestämda uppfattningen, att ett slutligt ställningstagande från statsmakternas sida rörande skördeskadestyddet och dess utformning icke bör ske förrän visst ytterligare utredningsarbete rörande bl. a. skördestatistiken kommit till stånd. Förbunden åsyftar härmed dels ett fullföljande för åren fr. o. m. 1952 av normskördeberäkningar, dels en utbyggnad av den objektiva skördeuppskattningen i riksskala, dels undersökningar behövliga för att möjliggöra rimligt hänsynstagande till kvalitets-skador på skörden, dels ock förnyad prövning av riktlinjerna för skördevärderingen.

Förbunden har även funnit andra skäl föreligga för att skjuta på ställningstagandet till utredningens huvudförslag om en skörde försäkring. Försäkringens verkningssätt, särskilt effektiviteten ur den enskilde brukarens synpunkt, har hittills endast sparsamt belysts. Förbunden finner i första hand ofrånkomligt, att jordbruksnämnden får tillfälle att fullfölja ett åt nämnden givet uppdrag att pröva den föreslagna försäkringens verkningssätt samt att utredningen kompletteras med vissa angivna undersökningar för att söka klargöra riskerna för de enskilda brukarna att icke utfå ersättningar vid inträffad skada.

Älvsborgs m. fl. läns hagelförsäkringsbolag framhåller bl. a. följande.

Utan uppräknig av de många sakliga skäl, som förekommit i debatten mot skördeskadeförsäkring, vill vi endast framhålla de stora praktiska svårigheter, som gör det omöjligt att finna grunder för en rättvis skadereglering. Utredningsförslaget tyder också på att utredningen haft svårigheter härmed utan att finna tillfredsställande lösning.

Allmänna hagelskadeförsäkringsbolaget anser, att det alternativ utredningen nu lämnat genom sitt förslag till skörde försäkring innehåller mycket av intresse och värde, men att det bör omarbetas på åtskilliga punkter, innan det kan läggas till grund för en godtagbar skörde försäkring.

AVDELNING II

A. Jordbruksdepartementets promemoria med synpunkter och förslag till grundlinjer i ett system för permanent skördeskadestydd

Den av jordbruksdepartementet den 18 maj 1960 utremitterade promemorian med synpunkter och förslag till grundlinjer i ett system för permanent skördeskadestydd är av följande lydelse.

1. 1955 års riksdag uttalade vid fastställandet av de nya riktlinjerna för prisregleringen på jordbrukets område (JoU 1955: 39) att det skulle kunna övervägas särskilda stödåtgärder vid en katastrofartad utveckling för jordbruket till följd av missväxt. Med erinran om detta riksdagsuttalande tillstyrkte Kungl. Maj:t i en proposition (nr 165) till 1956 års riksdag, att — i enlighet med vad som förutsatts i en träffad överenskommelse mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation — 100 milj. kronor av statsmedel skulle avsättas till en särskild jordbrukets skördeskade-

fond för att användas i ett planerat system för reglering av skördeskador. Riksdagen biträdde detta förslag (JoU 1956: 30). Likaså i avvaktan på sagda system, vilket antogs komma att bli resultatet av en prövning av de förslag den då alltjämt pågående skördeskadeutredningen väntades framlägga, förklarades 4-procentregel skola gälla tills vidare, dock i modifierad form.

2. I betänkandet om permanent skördeskadeskydd (SOU 1958: 5) framlade skördeskadeutredningen förslag till ett i huvudsak försäkringsmässigt utformat skördeskadeskydd. Detta mötte hård kritik i remissbehandlingen. En överarbetning av utredningens förslag har därför ansetts erforderlig, innan frågan förelägges riksdagen.

3. I anledning av att åtskilliga remissinstanser framhållit att i stället för det i betänkandet förordade systemet borde prövas ett skördeskadeskydd medelst skattemässig resultatutjämning har ingående överväganden skett i detta ämne inom vederbörande departement. Erinras må i detta sammanhang att riksdagen nyligen bifallit propositionen 1960: 30, inrymmande förslag om rätt till förlustutjämning (Bev.utsk. 1960: 10). Detta förslag innebär som bekant rätt att vid inkomsttaxering kvitta vinst mot förlust som uppkommit under något eller några av de närmast föregående sex åren och som överstiger 1 000 kronor per förlustår. I sammanhanget må anföras att en undersökning baserad på statistiska centralbyråns bearbetningar av deklara-tionsmaterial har schematiskt gett vid handen att av antalet jordbruk med 5—30 hektar 7 promille hade taxeringsmässigt underskott år 1955, då svårartade torkskador förekom, och 9 promille år 1956, som i stort sett var ett normalår, samt att underskottsbeloppet båda åren utgjorde 2 promille av den taxerade inkomsten av jordbruksfastighet. Samtidigt visade 9 procent av jordbruken med mer än 100 hektar underskott och underskottsbeloppet var 7 respektive 6 procent av de totala taxerade inkomsterna av jordbruksfastighet de två nämnda åren. Dessa siffror kan inte utan vidare läggas till grund för en bedömning av betydelsen för jordbruket av rätten till förlustutjämning. Man kan nämligen räkna med att jordbrukarna, i avsaknad av sådan rätt, så långt möjligt utnyttjat sina möjligheter att förskjuta redovisningen av intäkter mellan olika beskattningsår. Intäkter, som normalt skulle ha hänförts till år 1956 torde med de variationsmöjligheter skattelagstiftningen medger ha redovisats för 1955. Avdragsgilla utgifter torde vidare ha uppskjutits från år 1955 till år 1956 o. s. v. Siffrorna kan emellertid tyda på att rätten till förlustutjämning kan bli av förhållandevis större betydelse för de större jordbruken än för de mindre. Ehuru rätten till förlustutjämning torde innebära en avsevärd förbättring, måste man likväl anta att den icke ensamt kan ge det eftersträvade skyddet mot skördeskador.

Vad gäller frågan om jordbrukskonto analogt med skogskonto, vilken fråga också förts fram i flera remissyttranden, kan hävdas att ett jordbrukskonto liksom den nyssnämnda rätten till förlustutjämning skulle

komma att bli av betydelse framför allt för jordbrukare som har stora jordbruk. Såsom påpekats av skördeskadeutredningen skulle kontot för det stora flertalet jordbrukare bli av endast begränsad betydelse, då inkomstvariationerna i regel inte är av den omfattningen att några större belopp skulle kunna utnyttjas för skördeskadeskydd. Vid svårare skördeskador skulle även möjligheter till en progressionsutjämning få relativt ringa betydelse.

Ett mera planmässigt ordnat skyddssystem baserat på kontometoden har diskuterats. Det kan beskrivas som ett skördeskadekonto, vilket regelbundet skulle tillföras skattefria insättningar, men vars saldo beroende på de gjorda beskattningsbara uttagens storlek skulle kunna vara positivt eller negativt inom vissa givna gränser. En första förutsättning för att systemet skall kunna vara funktionsdugligt har befunnits vara att göra anslutningen obligatorisk. Detta skulle förutsätta en betungande kontroll. Vidare kräves kontroll av uttagen, särskilt när kontosaldot genom desamma blir negativt. Systemet torde knappast vara användbart redan med hänsyn till den mycket komplicerade administrationsapparat som skulle bli nödvändig. Det skulle inte heller kunna utgöra tillräckligt skydd för de svåraste skadorna och där förlusterna drabbar hårdast. De tillgängliga beloppen måste nämligen bedömas bli otillräckliga för att täcka mycket svåra skördeskador, om insättningarna begränsas till den storlek som anses kunna åläggas den enskilde i ett obligatoriskt system. Härtill kommer de betänkligheter mot kontometoden och mot vissa andra metoder för resultatutjämning från skattemässiga och statsfinansiella synpunkter som närmare utvecklats i propositionen angående rätt till förlustutjämning.

4. En lånefond har vid upprepade tillfällen förklarats vara en lämplig del i ett system för skördeskadeskydd. Det är emellertid högst tveksamt om krediter är, i varje fall i längden, en ändamålsenlig skyddsform. Speciellt gäller detta när fråga är om mera svårartade skördeskador. Om därjämte skördeskadorna upprepas eller ett allmänt pressat ekonomiskt läge uppträder, kan amorteringarna av lånen innebära en så ökad belastning på låntagarnas ekonomi, att de kan förorsaka en väsentligt sänkt inkomststandard. Erfarenheterna av de hittillsvarande stödlånen är ingalunda alltigenom goda och talar närmast för att man bör undvika låneformen som ett komplement till annat skördeskadeskydd. Att skapa en stödform, som enbart baseras på lån, måste anses uteslutet.

I regel torde den normala kreditmarknaden kunna tillgodose det lånebehov, för vilket fullgod kreditvärdighet föreligger, och kreditvärdighetsprövningen kommer då att ske på allmänna grunder.

5. Den s. k. 4-procentregeln innebär även i dess nuvarande modifierade form, att då jordbruksproduktionens totala värde underskrider det vid normal skörd förväntade värdet med mera än 4 procent statsmakterna bör lämna kontant ersättning för felande belopp, dock högst med visst bestämt

tal. Trots att skördeskadorna av för åtskilliga jordbrukare kännbar karaktär inträffat varje år under 1950-talet utom åren 1953 och 1956, har ändå 4-procentregeln endast utlöst en gång under nyssnämnda årtionde, nämligen år 1955. Orsaken är att skadorna varit lokalt förekommande och i de totala beräkningarna motverkats av bättre skörderesultat i andra delar av landet. De andra år under 1950-talet än 1955 vidtagna stödåtgärderna har tillkommit vid sidan av 4-procentregeln.

Inga generella regler finns angivna för hur stödet skall fördelas vid tillfälle då 4-procentregeln utlöses. De i samband med utlösningstillfälle fastställda bestämmelserna för utbetalande av vederbörande ersättningsbelopp riskerar naturligt nog att medföra en alltför schematisk fördelning.

Det framstår av det anförda klart att man med 4-procentregeln inte kan tillgodose behovet av ett permanent skydd mot skördeskadorna, vilka oftast visar sig vara lokalt koncentrerade.

6. Med hänsyn till 4-procentregelns otillfredsställande verkningssätt och i betraktande av bristerna i de övriga skyddssystem, som skisserats i det föregående, har inom jordbruksdepartementet utarbetats följande förslag till ett system för permanent skördeskadskydd.

Såsom komplettering till förlustutjämningen införes ett *katastrofskydd*, där stödet fördelas i proportion till objektivi bestämda förluster och förlustrisker. Katastrofskyddets huvudsakliga utformning föreslås sålunda.

a) Till jordbrukare utgår vid svårare skördeskada *bidrag*, vars storlek beräknas på objektiva grunder. Dessa är i huvudsak desamma som föreslagits av skördeskadeutredningen men innebär en högre självrisk. Sålunda beräknas för varje skadedrabbad brukningsenhet skadans storlek med ledning av objektivi och områdesvis konstaterade skador för spannmål, hö, potatis, oljevaxter och sockerbeter under beaktande av arealfördelningen av dessa grödor vid brukningsenheten. Vidare fastställs, likaledes individuellt, den självrisk som brukaren skall stå med hänsyn till skaderiskerna i det odlingsområde där brukningsenheten är belägen och till den aktuella odlingsinriktningen.

På grundval av överväganden, för vilka närmare redogöres i samband med förslagen till finansiering, förordas att skador, vilka med mer än en tredjedel överstiger den normala skördevariationen, skall bli föremål för stöd. Detta svarar mot en självrisk av i genomsnitt cirka 165 kronor per hektar eller annorlunda uttryckt knappt 20 procent av normskördevärdet. Självriskan kommer givetvis att i det enskilda fallet variera avsevärt. Med ledning av uppgifter i en undersökning av statistiska centralbyrån inom vissa år 1959 skadedrabbade områden berörande cirka 3 000 brukningsenheter kan beräknas att den föreslagna självriskgrunden innebär en variation i självriskan i det enskilda fallet om i allmänhet mellan cirka 50 kronor per hektar och cirka 300 kronor per hektar. Vid odling av grödor

med höga normskördar och skaderisker såsom potatis, kan dock självrisken bli ännu högre, i undantagsfall upp till cirka 650 kronor per hektar.

Mot skördeskadeutredningens förslag till ersättningsgrunder har det i en rad avseenden riktats kritik, vilken i största möjliga utsträckning beaktats i beräkningsgrunderna för här föreslagna bidrag.

Den främsta kritiken har riktat sig mot osäkerheten i skadeuppskattningen för de grödor, vars skörd bestäms med den s. k. provytemetoden. Sådana synpunkter har bland annat framförts i en redogörelse från statens jordbruksnämnd för den av skördeskadeutredningen föreslagna försäkringens verkningssätt vad angår skador å 1957 års skörd. På detta område har emellertid senare skett betydande förbättringar, dels genom utökning av antalet provytor, dels genom intensifierade undersökningar av bärgningsförlusternas storlek. Osäkerheten i uppskattningen är numera framträdande endast för sådana grödor som odlas i liten omfattning inom ett uppskattningsområde, emedan urvalsförfarandet förorsakar att relativt få provytor erhålles för dessa. Denna osäkerhet kan motverkas genom att man för grödor med liten utbredning väljer skördeuppskattningar från större områden. Den utjämnning av skördeskadan, som härigenom uppkommer, blir för flertalet odlare av mindre ekonomisk vikt. Medelfelet i uppskattningen av skörden för den enskilda brukningsenheten skulle enligt statistiska centralbyråns beräkningar vid nämnda förfarande kunna hållas vid cirka 6 procent. Med hänsyn till självrisakens föreslagna höjd torde detta uppskattningsfel vara tillfredsställande litet. För att motväga förekommande höga medelfel föreligger enligt centralbyrån möjlighet att företa vissa mindre kostnadskrävande utvidgningar.

Vid starkt lokalt koncentrerade skador kan den områdesindelning som omfattas i de årliga uppskattningarna bli olämplig. Det torde emellertid vara möjligt att i sådana fall efter en såvitt möjlig objektiv gränsdragning för det skadade området bilda en särskild skördeuppskattning av de provytor som ligger inom detta. Om antalet av dessa bedömes vara för få är en ökad provtagning tänkbar. Vidare får man bilda nya normskördar antingen genom medeltalsbildning för de uppskattningsområden som berörs eller genom att utnyttja de äldre sockenvisa skördeuppgifterna för erforderliga justeringar av normskördarna till det skadade områdets nivå. Enligt vad som inhämtats från statistiska centralbyrån torde de statistiska och administrativa problem, som är förenade med en dylik uppmjukning av områdesindelningen, som regel vara överkomliga.

Kritik har vidare riktats mot skördeskadeutredningens uppgifter om normskördarnas storlek. På denna punkt föreligger numera nya beräkningar baserade på skördedata för perioden 1922 till 1957 samt ytterligare material beträffande skillnader mellan å ena sidan gillesombudens skördeomdömen och å den andra uppskattningar enligt provytemetoden och leveransstatistik. Enligt statistiska centralbyråns förenämnda undersökning

erhölls normskördar, beräknade på detta material och med insättning av 1959 års priser, som i genomsnitt med 32 procent översteg de av skörde-skadeutredningen angivna. I samband med omräkningen av normskördarna har även förbättrade data rörande skördevariationen (de s. k. variationskoefficienterna) framställts.

Att bidragsberäkning av skördeskadeutredningens modell förordas framför rena arealbidrag motiveras av resultaten från en av jordbruksnämnden företagen undersökning. Vid denna gjordes en jämförelse avseende utfallet av ersättningar vid användning av individuell arealfördelning och storleksgruppsvis, s. k. standardiserad arealfördelning. Det visade sig då, att om skördeskadorna, räknade i procent av normskördarna, var ungefär desamma för alla grödorna, blev skillnaden i ersättningsbeloppen liten mellan de båda fördelningsgrunderna. Var däremot skördeskadorna på grödorna olika, kom den enskildes arealfördelning att utöva ett starkt inflytande på ersättningsens storlek. I ett exempel anges att en brukningsenhet på grund av stor skördeskada i området potatisskörd skulle fått 25 000 kronor i ersättning vid tillämpning av individuell arealfördelning, därför att den hade en ovanligt stor potatisareal, medan den vid tillämpning av storleksgruppens arealfördelning endast skulle erhållit 1 500 kronor. Det konstaterades sålunda att man inte ens med ringa anspråk på tillförlitlighet kan göra en fördelning av ersättningar med tillämpning av en standardiserad arealfördelning.

Som exempel på hur det föreslagna bidragssystemet ungefärligen verkar må anföras några uppgifter hämtade ur statistiska centralbyråns undersökning berörande 1959 års skador. Den här föreslagna självrisken svarar närmast mot ersättningar enligt alternativ 3 i densamma. Enligt detta skulle av 800 slumpmässigt utvalda brukningsenheter i Kalmar södra län 132 erhållit ersättningar om i medeltal 42 kronor per hektar. Den högsta individuella ersättningen skulle varit 114 kronor per hektar. I Värmlands län skulle 69 av 1 057 brukningsenheter erhållit ersättningar om i medeltal 28 kronor per hektar. Den högsta individuella ersättningen i detta område var 111 kronor per hektar. Det må noteras att man vid efterhandsgranskning av resultaten funnit att för Värmlands del skadorna torde ha underskattats på grund av att normskördarna för hö beräknats för lågt.

b) Vidare skall enligt jordbruksdepartementets förslag bidrag utbetalas i jämna hundratal kronor till person, som för jordbruksändamål brukar en åkerareal om minst 2 hektar åker och vid skadeberäkning visar sig bidragsberättigad. Det lägsta bidraget utgör sålunda 100 kronor och utgår då beräkningen visar att den bidragsberättigade delen av förlusten utgör minst 50 kronor. Ansökan om bidrag skall inges på särskild därför avsedd blankett. Beräkningen av bidraget grundas på i ansökan angivna uppgifter om arealfördelningen.

Med ansökningsförfarandet undviker man att göra den totalundersök-

ning av brukningsenheternas arealfördelning, som ansågs nödvändig i skördeskadeutredningens förslag. I stället erfordras en utökad kontroll av namn- och arealuppgifter. Den ganska kraftiga begränsningen i utbetalningen av mindre ersättningsbelopp som föreslogs av skördeskadeutredningen är mindre lämplig vid den självrisknivå som här föreslås, men en viss avrundning av bidragsbeloppen synes motiverad såväl av beräkningsmässiga som administrativa skäl.

c) I fall som anses ömmande men där de allmänna reglerna ej medger skördeskadeersättning må enligt departementets förslag efter särskild ansökan utgå behovsprövade bidrag. Stor restriktivitet förutsattes dock härvidlag. Bidragen i fråga bör per år inte få överskrida 1 procent av de riskbestämda ersättningarna. Minst 100 000 kronor bör emellertid alltid stå till förfogande för ändamålet.

Det har även övervägts att grunda hela bidragsgivningen i katastrof-skyddet på behovsprövning. Erfarenheterna av tidigare behovsprövningar talar emellertid emot en sådan ordning. Det har vid sådan prövning, i vart fall i större skala och med den skyndsamhet i handläggningen som erfordrats, icke varit möjligt att bestämma stödbehovets storlek på annat sätt än genom ramen av de medel som kunnat göras tillgängliga för ändamålet. En verkligt effektiv behovsprövning ställer sig mycket dyrbar och måste även den, om den i första hand skall knytas till skadans storlek, stödjas på en omfattande skördestatistik. Med ledning av tidsuppgifter från ett tiotal lantbruksnämnder avseende handläggningen av stödlåne- och bidragsärendena i samband med skördeskadorna 1955 och 1957 beräknades en personalkostnad för stödlån uppgående till cirka 30 kronor per låneansökan. Då man torde få förutsätta att en verklig behovsprövning kräver värderingar ute på de skadade brukningsenheterna, är det uppenbart att en sådan kräver långt större kostnader. För den schematiska behandling av de behovsprövade bidrag som genomfördes dessa år, blev kostnaderna per ansökan visserligen lägre än för lånen, men detta sammanhänge med att tids- och personalbrist inte medgav någon egentlig behovsprövning. Risken vid en schematisk behovsprövning att mindre skötsamma brukare blir gynnade på bekostnad av de mera skötsamma är vidare uppenbar.

En behovsprövning i annat än mycket begränsad skala och med omsorgsfull handläggning är varken möjlig eller lämplig att genomföra och kan därför inte utgöra huvudsaklig grund för katastrofskyddet.

d) Bidrag upptas av mottagaren som intäkt av jordbruksfastighet och utgör därvid beskattningsbar inkomst. Det skall vidare inräknas i jordbruksstödet genom att det i de inkomstundersökningar, som ligger till grund för beräkning av inkomstlikställigheten, likaledes upptas som intäkt.

e) Finansieringen sker genom en skördeskedefond. Denna tillföres årligen bidrag av dels staten med 6 milj. kronor dels av jordbruket med 12 milj. kronor.

Statens bidrag har härvid beräknats motsvara genomsnittskostnaden för en fortsatt tillämpning av den modifierade 4-procentregeln. Vid utlösning av denna regel skall statsmakterna lämna kontant ersättning med högst 50 milj. kronor. Skulle större kontant kompensation övervägas måste frågan särskilt underställas riksdagen. Det kan på grundval av sannolikhetsberäkningar utifrån föreliggande statistiskt material beräknas att det kontanta beloppet om 50 milj. kronor motsvarar en teoretisk årskostnad om 6 milj. kronor, vilket belopp sålunda skulle utgöra det årliga bidraget till fonden.

En förutsättning för att statsbidrag skall utgå är såsom nämnts att jordbruket liksom i skördeskadetredningens förslag bidrar med ett dubbelt så stort belopp, d. v. s. 12 milj. kronor per budgetår. Jordbrukets bidrag bör med hänsyn till beloppets begränsade storlek erläggas kollektivt. Därvid förordas att interna regleringsmedel tas i anspråk, företrädesvis genom en höjning av leveransavgifterna för den inhemska vegetabilieproduktionen. Någon motsvarande höjning av kompensationsavgifterna för importen skall enligt det nu löpande sexårsavtalet inte ske.

Ett finansieringsalternativ som övervägts är att ta upp en särskild avgift i samband med uppbördens av slutlig skatt, men detta alternativ har befunnits mindre lämpligt, bland annat på grund av tekniska svårigheter.

För bedömning av vilket skydd en årlig tillförsel till skördeskadefonden om 18 milj. kronor per år kan erbjuda må följande uppgifter anföras. Om man utgår från de uppgifter rörande genomsnittlig normskörd och skaderisk för riket, som angetts i statistiska centralbyråns undersökning avseende vissa beräkningar berörande skador å 1959 års skörd samt förutsätter att åkerarealen för brukningsenheter med mer än 2 hektar åker under de närmaste åren nedgår till cirka 3,4 milj. hektar åker kan de genomsnittliga årskostnaderna för skydd vid olika självrisker anges i ungefärliga belopp enligt nedanstående tablå.

% av normal skördevariation	Självrisk kr. per ha ca	% av norm- skörd, ca	Sannolikhet för att skadan överskrider självriskens	Årskostnad milj. kr.
120	150	17 ¹ / ₂	1: 9	24
130	160	18 ¹ / ₂	1: 10	20
133	165	19	1: 11	18
140	175	20	1: 12	15
150	190	21 ¹ / ₂	1: 15	12

Av tablån framgår att de förordade tillskotten om 18 milj. kronor skulle räcka till skydd åt skador, vilka har en sannolikhet av 1 på 11 eller mindre att överskrida självriskens. Om man jämför effekten ur skyddssynpunkt av ändringar i tillskotten i förhållande till de förordade, finner man att ganska små förbättringar i skyddet kräver kraftiga ökningar av tillskotten, medan motsvarande sänkningar av tillskotten ger så stark försämring av skyddet att det måste betraktas bli otillfredsställande även ur katastrof-

synpunkt. Det synes sålunda som om ett katastrofskydd, som täcker skador, vilka med mer än en tredjedel överstiger den normala skördevariationen, innebär en ur kostnads- och skyddssynpunkt lämplig avvägning.

Emellertid är ett regelbundet årligt tillskott inte alltid tillfyllest ur finansieringssynpunkt. På grund av att skördeskadornas omfattning varierar starkt från år till år, kan de årliga tillskotten bli otillräckliga vissa svårare skadeår, även om de på lång sikt täcker medelsbehoven.

För skador vilkas reglering inte täckes av de årliga bidragen garanterar staten ersättning med ett belopp upp till 75 milj. kronor, vilket motsvarar vad som återstår av det belopp som jordbruket fick utfästelse om av staten för detta ändamål vid 1956 års prisöverenskommelser. Skulle en skörde-skadekatastrof av sådan omfattning inträffa att fonden inklusive nämnda garanti icke skulle täcka de ersättningsberättigade skadorna får frågan om ersättning prövas av statsmakterna i särskild ordning.

Därest å andra sidan fondens kapital på grund av sällan förekommande skördeskadador skulle stiga upp till en ur säkerhetssynpunkt fullt tillfredsställande nivå skall kunna övervägas att i lika mån minska statsbidraget och jordbrukets tillskott.

f) Med hänsyn till den betydelse som regleringsmedlen föreslås ha för finansieringen av katastrofskyddet förordas att huvudmyndighet för dess administration skall vara statens jordbruksnämnd. Statistiska centralbyrån förutsättes dock ombesörja skördeuppskattning, beräkning och utbetalning av bidrag samt namn- och arealkontroller, då byrån är försedd med därför lämpade tekniska resurser. Biträde lokalt lämnas av hushållningssällskapen. Administrationskostnaderna bestrides helt av statliga anslagsmedel och beräknas inkl. skördeuppskattning till cirka 2,3 milj. kronor per år.

I kostnadsberäkningen har förutsatts att de uppgifter som skall handhas av jordbruksnämnden icke kommer att kräva mer arbete än som förorsakats av dess handläggning av skördeskadefrågorna under tidigare år, varför ingen kostnadsökning för dess del skulle uppkomma.

För statistiska centralbyråns del har vid ett genomsnittligt antal skadefall av cirka 30 000 per år följande kostnader beräknats: namnkontroll 20 000 kronor, arealmätning av cirka 1 000 brukningsenheter 50 000 kronor (cirka hälften medelst planimetrering), maskinella moment i ersättningsberäkningar och anvisningar 20 000 kronor, årsanställd personal 60 000 kronor (byrådirektör, amanuens och kanslibitråde), maskinkostnader för tekniska utredningar 20 000 kronor, kontorslokaler, kartmaterial, blanketter m. m. 30 000 kronor, tillsammans 200 000 kronor per år.

Därjämte tillkommer under de första åren kostnader för engångsanskaffningar, såsom för mätningsteknisk utrustning och kontorsinventarier, vilka kan uppskattas till 50 000 kronor per år. För förberedelser i form av data-granskning, områdesindelning, detaljutformning av värderingsprinciper

m. m. erfordras expertkommittéer och specialutredningar för vilka kostnaderna antas uppgå till 50 000 kronor.

Kostnaden för den del av skördeuppskattningen som utöver allmänna behov är erforderlig för systemets funktionering har beräknats till 2 milj. kronor. Med allmänna behov avses därvid skördeuppskattningar länsvis, vilka kan beräknas kosta 0,6 à 0,7 milj. kronor.

g) Då det är önskvärt att viss ytterligare erfarenhet av skördeuppskattningen och andra för systemet grundläggande förhållanden vinnes, förordas att katastrofskyddet tillämpas första gången för 1961 års skörd. Medel för vissa förberedelser, förslagsvis 100 000 kronor, bör dock redan för budgetåret 1960/61 ställas till förfogande ur befintliga anslagsmedel.

Sammanfattning

I promemorian framlägges förslag till ett katastrofskydd för skördeskadorna, som avser att ersätta den nuvarande s. k. 4-procentregeln. Förslaget innebär att jordbrukare med minst 2 hektar åker skall erhålla ersättning för de förluster som med mer än en tredjedel överstiger den normala skördevariationen. Vid nuvarande prisläge motsvarar detta en självrisk om i allmänhet mellan 50 och 300 kronor per hektar. Skyddet skall omfatta de vanligaste grödorna, spannmål, oljeväxter, vallskörd, potatis och sockerbeter. Förlustberäkningen baseras på jämförelse mellan historiskt bestämda normskördar och skörderesultatet enligt objektiv skördeuppskattning för det skadade området. Hänsyn skall dock tas till grödsammansättningen i det enskilda fallet. Detta sker med ledning av uppgifter, som jordbrukarna får lämna i sin ansökan om bidrag.

Skyddet finansieras med en skördeskadefond. Till fonden skall staten varje år bidra med 6 milj. kronor, vilket motsvarar den beräknade genomsnittliga årskostnaden vid fortsatt tillämpning av den nuvarande 4-procentregeln. Jordbruket skall medelst interna regleringsavgifter, främst för vegetabilier, bidra med dubbelt så mycket, d. v. s. 12 milj. kronor. För skador, vilkas reglering inte täckes av de årliga bidragen, garanterar staten ersättning med upp till 75 milj. kronor. Detta är nu återstående belopp av de 100 milj. kronor som jordbruket fick utfästelse om av staten för ändamålet vid prisöverenskommelsen år 1956. Skulle en skördeskadekatastrof av sådan omfattning inträffa att fonden inklusive nämnda garanti icke skulle täcka de ersättningsberättigade skadorna, får frågan om ersättning prövas av statsmakterna i särskild ordning.

Jordbruksnämnden skall handha administrationen. Erforderliga beräkningar skall utföras på datamaskin vid statistiska centralbyrån, som också svarar för skördeuppskattningen. Administrationskostnaden beräknas till 2,3 milj. kronor, varav 2 milj. kronor för skördeuppskattning. Dessa kostnader skall helt bestridas av staten.

B. Yttranden över jordbruksdepartementets promemoria

På frågan om det kan anses vara lämpligt att införa ett permanent skördeskadestydd har de flesta remissinstanserna anfört, att en sådan åtgärd är mycket angelägen och att ett sådant skydd snarast bör sättas i system. Utan att i princip ställa sig avvisande till ett permanent skördeskadestydd har *statskontoret* och *Allmänna hagelskadeförsäkringsbolaget* framfört gentemot övriga yttranden något avvikande synpunkter.

Statskontoret framhåller att införandet av ett permanent skördeskadestydd bör anstå i avbidan på att ytterligare erfarenhet av verkningarna av den nyligen beslutade rätten till förlustutjämning föreligger.

Allmänna hagelskadeförsäkringsbolaget finner anledning förmoda, att de frågor som berörs i departementspromemorian kommer att bli föremål för uppmärksamhet av 1960 års jordbrukskommitté och att det därför synes lämpligt att direkt inordna en översyn av skördeskadefrågan bland jordbrukskommitténs arbetsuppgifter.

De i departementspromemorian framförda synpunkterna på skattemässigt resultatutjämning har bemötts i flertalet yttranden varvid framförts den åsikten, att en utvidgad sådan rätt vore ett värdefullt komplement till ett system för permanent skördeskadestydd. Departementspromemorians uppfattning i detta avseende delas dock av *Landsorganisationen i Sverige*.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk*, som avgivit gemensamt utlåtande, anför bl. a. följande.

Under hänvisning till dels den rätt till förlustutjämning, som öppnats genom riksdagens beslut år 1960, dels principiella och praktiska betänkligheter av olika slag, avvisas i promemorian tanken på en vidgning av möjligheterna till resultatutjämning, exempelvis i form av jordbrukskonto. Förbunden är medvetna om att ett jordbrukskonto — analogt i viss mån till skogskontot — skulle bli av betydelse framförallt för innehavare av större jordbruk. Detta gäller emellertid endast om man ser på den skattemässiga sidan av saken. Den skattelättnad jordbruket skulle ernå genom jordbrukskonto och därmed även skattebortfallet för staten är naturligtvis starkt begränsad med hänsyn till att det stora flertalet i jordbruket tillhör de lägre inkomstskikten i landet; vad den numera tillåtna förlustutjämnings beträffar är betydelsen för jordbruket ytterligt ringa. För de mindre och medelstora jordbruket, där familjens egen arbetskraft utgör en betydande del av den deklarerade intäkten, blir sällan så stora variationer, att underskott uppkommer i deklarationen. Förbunden är av den uppfattningen, att resultatutjämnings — genom jordbrukskonton analoga med skogsbrukskonton — har sin största betydelse icke ur skattesynpunkt utan som en åtgärd att förbättra möjligheterna att möta risker och att underlätta planeringen av jordbruket samt till ökat sparande.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att det för jordbrukets del vore av stort värde, om det vid sidan av den nyligen införda rätten till för-

lustutjämning även fanns möjligheter till en skattemässig resultatutjämning genom jordbrukskonton liknande de konton, som redan finns för skogsbrukets del.

Liknande synpunkter framföres även av *Småbrukarnas riksförbund*, *Sveriges oljeväxtintressenters förening*, *Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget*, *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, *Kooperativa förbundet* samt av *statens jordbruksnämnd*, som bl. a. framhåller, att resultatutjämningsmöjlighet genom jordbrukskonton vid sidan om ett på annat sätt ordnat skördeskadeskydd skulle bidra till en ökad ekonomisk stabilitet inom jordbruket. Enligt nämndens mening bör sålunda varken införandet av ett skördeskadeskydd i annan form än den nu tillämpade eller den nyligen genomförda möjligheten till skattemässig förlustutjämning utgöra någon anledning till att man överger tanken på ett system med jordbrukskonton, analogt med skogskontosystemet.

I departementspromemorian anföres, att erfarenheterna av de hittillsvarande stödlånen ingalunda varit alltigenom goda och att detta närmast talar för att låneformen i fortsättningen bör undvikas som ett komplement till annat skördeskadeskydd. Det framhålles också att det måste anses vara uteslutet att skapa en stödform enbart baserad på lån. Även i denna fråga anmäler ett stort antal remissinstanser avvikande mening och hävdar därvid, att skördeskadelån skulle vara ett lämpligt komplement till det föreslagna permanenta skördeskadeskyddet.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att även om låneformen enligt styrelsens mening inte i och för sig är att betrakta som en tillfredsställande lösning av skördeskadeskyddet, är möjligheterna för den enskilde att erhålla lån på den allmänna kreditmarknaden med hänsyn till kravet på säkerhet ofta mycket begränsade. En lånefond eller statlig garanti för skördeskadelån skulle för sådana fall kunna innebära en fullgod lösning av en till följd av skördeskada förorsakad likviditetssvårighet.

Statens jordbruksnämnd ansluter sig till de i departementspromemorian framförda synpunkterna. Nämnden framhåller dock att med tanke på att det föreslagna skördeskadeskyddet endast inriktas på att utgöra ett katastrofskydd, kan det för ett stort antal jordbrukare kvarstå ett tillfälligt kreditbehov, som icke kan täckas vid vanlig bankmässig säkerhetsbedömning men som utan åsidosättande av sunda principer skulle kunna täckas genom någon form av statliga lån.

Landsorganisationen i Sverige ställer sig tveksam till en fullständig avveckling av skördeskadelånen innan det nya systemet praktiskt prövats. En övergång till statlig kreditgaranti synes här liksom på många andra ställen kunna förordas.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* betecknar det som märkligt att ett skördeskadelån icke upptagits som komplette-

rande skyddsform i departementspromemorian, trots att det där föreslagna skyddet kännetecknas av betydligt högre självrisk än skördeskadeturledningens förslag till skördeskadeskydd. Förbunden anför vidare att med hänsyn till att det föreslagna permanenta skördeskadeskyddet får förutsättas ganska ofta slå fel ur den enskilde jordbrukarens synpunkt, är skördeskadelånen som institution enligt förbundens bestämda uppfattning att betrakta som en viktig del av det permanenta skördeskadeskyddet. Skördeskadelånen skulle självfallet komma att öka i värde för jordbrukarna, om det belopp som erhålles vid skördeskada kunde tas upp till beskattning under det år utbetalning sker och amortering fick betraktas som avdragsgill kostnad. Enligt förbundens mening föreligger starka motiv för en sådan ordning.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att trots att det kan riktas anmärkningar mot låneformens lämplighet som en del i ett skördeskadeskydd, det på grund härav knappast synes vara motiverat att helt utesluta lånen.

Liknande synpunkter framföres även av *Sveriges oljeväxtintressenters förening*, *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, *Kooperativa förbundet* samt av *Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget*, som även anför att jordbrukare, som drabbats av skördeskador, bör beredas möjligheter att erhålla skördeskadelån utan krav på bankmässig säkerhet och med skatteskyldighet vid lånets utbetalande och skattefrihet för amorteringarna.

Beträffande frågan, om skördeskadeskyddet kan inskränkas till ett katastrofskydd i enlighet med de riktlinjer som uppdragits i jordbruksdepartementets promemoria har, som tidigare nämnts, *statskontoret* och *Allmänna hagelskadeförsäkringsbolaget* framfört synpunkter, som innebär att ett eventuellt beslut i denna fråga måste skjutas på framtiden. Eljest har alla remissinstanser tillstyrkt grunderna i departementspromemorians förslag, antingen utan erinringar eller också först efter det att vissa föreslagna kompletterande ändringar vidtagits.

Statens jordbruksnämnd finner förslaget vara präglad av en realistisk syn och anser att det bör kunna fungera i stort sett tillfredsställande. Nämnden vill därför förordna, att ett system i huvudsaklig överensstämmelse med det, som skisserats i promemorian, kommer i praktisk tillämpning så snart detta låter sig göra. Nämndens uppfattning är emellertid, att åtskilliga betydelsefulla utredningsuppgifter av statistisk natur ännu återstår att lösa, innan skördeskadeskyddet kan anses ha fått sin definitiva utformning.

Landsorganisationen i Sverige ställer sig positiv till en obligatorisk skörförsäkring enligt de i promemorian uppdragna riktlinjerna. Efter de genomförda förbättringarna synes man i denna fråga nu ha kommit till ett stadium, då något mera väsentligt inte står att vinna med teoretiska utred-

ningar och nya beräkningar, utan då ett system måste prövas i praktiken för att ge de erfarenheter, på vilka en vidareutveckling måste byggas.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* förklarar sig ha en klart positiv inställning till det i departementspromemorian förordade skördeskadestyddet i vad gäller dess uppbyggnad och allmänna utformning men anser att vissa kompletteringar är erforderliga.

Liknande synpunkter framföres även av *lantbruksstyrelsen* och *Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget*, *Svenska lantarbetsgivareföreningen* och *Kooperativa förbundet*.

Fullmäktige i riksbanken, *riksräkenskapsverket*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Småbrukarnas riksförbund* och *Sveriges oljeväxtintressenters förening* tillstyrker förslaget utan större erinringar.

Enligt departementspromemorian skall i skördeskadestyddet innefattas jordbruksfastigheter med en areal omfattande minst två ha åker. Detta förslag tillstyrkes av *statens jordbruksnämnd*, *lantbruksstyrelsen*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Sveriges oljeväxtintressenters förening*.

Enligt *statskontorets* mening bör storleksgränsen sättas vid 10 ha åker.

Landsorganisationen i Sverige finner att den tidigare föreslagna arealgränsen 5 ha bort bibehållas.

Hushållningssällskapens förbund ifrågasätter, om man med hänsyn till skyddets allmänna karaktär skall välja en så låg arealgräns, eftersom man på sådana brukningsenheter för sin utkomst till väsentlig del även måste ha andra inkomster än de, som kommer från jordbruket.

De statistiska grunderna för skade- och ersättningsberäkning har helt naturligt väckt stort intresse och har därför blivit föremål för närmare kommentarer i yttrandena.

Sålunda understryker *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* till en början, att varje permanent skördeskadestydd, som anknyter till skördeskadornas uppskattade faktiska storlek i förhållande till normala skördar, står och faller med det statistiska underlagets beskaffenhet. Förbunden anser för sin del att den objektiva skördeskadestyddets uppskattning är en lämplig grund. Denna ståndpunkt hindrar emellertid inte förbunden från ett påpekande av att den områdesindelning och den skördestatistiska metodik, som är avsedd att tillämpas i det nya skördeskadestyddet, i vissa avseenden är i ofullgånget skick. Förbunden framhåller i fortsättningen önskvärdheten av en av Kungl. Maj:t tillsatt skördestatistisk nämnd, vilken skulle ha till uppgift att förlöpande följa statistikens uppbyggnad och utveckling. Förbunden vill också understryka angelägenheten av ett arbete, som sker i samråd med hushållningssällskapet för att förbättra den av skördeskadestyddets föreslagna provisoriska områdesindelningen. Vidare framhålls att det under exceptionella förhållanden bör föreligga möjligheter att vid behov anpassa områdes-

indelningen efter skadornas omfattning i syfte att förbättra uppskattningarna i det aktuella fallet. Det anses vara betydelsefullt att riktlinjer på förhand finns uppdragna, hur man i dylika fall skall gå till väga. Förbunden framhåller vidare att vad den objektiva skördeuppskattningen måste klarlägga är den tillvaratagna skördens storlek och beskaffenhet. Därvid gäller det att kunna riktigt uppskatta förlusterna i form av 1) icke skördade arealer, 2) förluster på grund av spill och 3) kvalitativa förluster på grund av gronings- och förruttnelseskador, svampangrepp etc.

Lantbruksstyrelsen framhåller bl. a. följande.

Styrelsen förutsätter, att gränsdragningen mellan olika strata efterhand överses för att få så enhetliga uppskattningsområden som möjligt. Även om man vid starkt lokalt koncentrerade skador tillskapar flera uppskattningsområden än det nu utbyggda systemet omfattar, kvarstår emellertid svårigheterna att göra en definitiv skördeuppskattning med hjälp av provytemetoden. Förhållandet blir särskilt framträdande, om svårartade regnskador inträffar i samband med skörden. Vid skördebestämning enligt provytemetoden fastställles nämligen den biologiska skörden, vilken skall reduceras med ett beräknat spill. Hittills gjorda erfarenheter ger vid handen, att spillet blir i hög grad olika på olika platser, beroende på ett stort antal faktorer. Spillberäkningen måste därför närmare utredas. Styrelsen anför vidare, att en utbyggnad av antalet provytor när skadan redan är skedd torde stöta på praktiska svårigheter och framhåller därför att även denna fråga synes böra närmare utredas. Enligt styrelsens mening synes det också vara angeläget att frågan om de kvalitativa skördeskadorna och hur dessa skola uppskattas ägnas ytterligare uppmärksamhet. Man framhåller, att i ett system med skördeskadeskydd bör de kvalitativa skadorna vara lika utslagsgivande som kvantitativa skador med hänsyn till skadans ekonomiska effekt.

Statens jordbruksnämnd framhåller bl. a. följande.

I fråga om tanken att basera katastrofskyddet på en objektiv skadebedömning enligt provytemetoden får jordbruksnämnden framhålla, att denna konstruktion i viss mån innehåller en inre motsägelse, nämligen såtillvida att katastrofskadorna i praktiken oftast är lokalt förekommande och deras lokalisering varierande år från år, varför möjligheterna att på i förväg fastställda provytor avläsa en riktig bild av skadorna är i motsvarande mån begränsade. En i efterhand verkställd modifiering av provyteurvalet kommer alltid att innehålla ett subjektivt moment. En möjlig förbättring synes emellertid vara, att man redan på våren uttar ett betydligt större antal provytor än f. n., exempelvis det tredubbla. I områden med »normalskörd» skördas emellertid endast en tredjedel av provytorerna; i skördeskadeområden däremot samtliga provytor.

Av särskild vikt är att den områdesindelning, som nu tillämpas i enlighet med skördeskadeutredningens förslag, blir föremål för översyn. I promemorian förslås på denna punkt bl. a. att när starkt lokalt koncentrerade skador har inträffat, en ändring av områdesindelningen skulle ske, varvid »en såvitt möjligt objektiv» gränsdragning skall företagas. Enligt nämndens mening är det angeläget att områdesindelningen redan från början utföres på sådant sätt att lösning i efterhand av gränsdragningsproblem av denna delikata natur i största möjliga utsträckning undviks.

Landsorganisationen i Sverige finner, med hänsyn till de stora medelfelen i skördeuppskattningarna, att tanken att på våren över hela landet ta ut ett tre eller fyra gånger så stort antal provytor som nu ingår men endast skörda det större antalet inom områden med skador förtjänar att särskilt observeras.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att skördeuppskattningsområdena så långt möjligt bör vara likartade, främst ur klimat- och jordartssynpunkt. Därför måste den nu vid provyteundersökningen tillämpade indelningen överses och justeras före skördeskadeskyddets ikraftträdande. Detta bör ske i samråd med lokal sakkunskap. Förbundet framhåller vidare att det är omöjligt att i förväg bestämt uttala sig, huruvida de stora lokala variationerna i skördeskadorna vad avser omfattning och betydelse kan komma att i tillräcklig grad bli beaktade inom det föreslagna skördeskadeskyddet. Förbundet påpekar den stora roll områdesindelningen spelar i detta sammanhang men också inverkan av antalet provytor och dessas belägenhet inom resp. områden. Vidare framhålles att erfarenheterna av de senare årens skördeskadador klart ger vid handen att justering av områdesindelningen torde bli nödvändig i förhållandevis stor utsträckning, om skördeskadeskyddet skall kunna fungera på avsett sätt. Vidare framhålles vikten av att de allmänna principerna för dylika justeringar i förväg bör utformas och fastställas. Förbundsstyrelsen anser vidare att kvalitetsskadorna bör ägnas fortsatt uppmärksamhet, så att deras inverkan på och ekonomiska konsekvenser för skörderesultatet närmare kan klarläggas.

Statistiska centralbyrån framhåller, att det föreligger vissa svårigheter att nu bestämma de uppräkningsfaktorer som skall göra gillesombudens skördeuppskattningar jämförbara med resultaten enligt provytemetoden. För varje år som objektiva skördeuppskattningar utföres, erhålles emellertid ytterligare data och därmed ökade möjligheter för bestämning av normskörden. Centralbyrån anser vidare, att skördeuppskattningar i den avsedda omfattningen bör ge tillfredsställande säkra bestämningar av skördens storlek. För grödor med liten förekomst är det i allmänhet dock ej möjligt att erhålla säkra uppskattningar i de små områden, som skördeskadautredningen föreslog som ersättningsområden. Centralbyrån anför vidare, att det synes vara möjligt att inom begränsade områden bilda nya, eventuellt mindre skördeuppskattningsområden och genom utökning av antalet provytegårdar söka förbättra skördeberäkningarna. Efterhandsändringar i områdesindelningen bör dock ske med försiktighet och så långt möjligt enligt i förväg preciserade regler. I annat fall kan osäkerhet lätt uppkomma beträffande skördeskadeskyddets verkningssätt, varjämte man riskerar att den nya gränsdragningen i vissa fall kan ge upphov till nya orättvisor i stället för dem man sökt eliminera. Centralbyrån framhåller vidare bl. a. följande.

I områden med totalskador torde säkerheten i skördeuppskattningen kunna ökas avsevärt genom en inventering av obärgad areal. En sådan kompletterande undersökning blir förhållandevis billig att utföra och kolliderar ej med övriga arbetsuppgifter, då den bör utföras så sent som möjligt. En dylik inventering, som främst torde bli aktuell i översvåmningsområden, kan genomföras för ett utvidgat urval av gårdar och bör ge möjlighet till bättre skördeberäkning för mindre distrikt. Vidare skulle en inventering av obärgad areal samtidigt kunna göras även för andra grödor än de, som omfattas av skördeuppskattningen. Centralbyrån påpekar i fortsättningen, att de objektiva skördeuppskattningarna i första hand ger en skattning av den biologiska skörden. För uppskattning av bärgad skörd erfordras därför en reducering för spill- och bärgningsförluster. För bestämning av spillet för säd erfordras uppgifter om den faktiska skörden. Då tröskningen i vissa områden utföres långt efter skörden, är det svårt att erhålla slutgiltiga resultat av dessa undersökningar samtidigt med resultaten från skördeuppskattningen i övrigt. Det synes därför bli nödvändigt att vid tidiga skade- och ersättningsberäkningar använda preliminärt bestämda spillfaktorer. Centralbyrån framhåller vidare, att då skördeskadestyddet även skall gälla för kvalitetsskador, blir det nödvändigt att även utföra kvalitetsundersökningar på bärgad skörd. Särskilt skördeskadeår får kvaliteten betydelse för priset. I fråga om brödsåden synes ej föreligga några svårare tekniska problem att bestämma kvalitetsskadorna. För fodersåden däremot, är det svårare att fastställa kvalitetsskador, då normer härför ej finnes utarbetade. Detsamma gäller även höskörden.

Småbrukarnas riksförbund föreslår, att systemet med provytemetoden tillsammans med hushållningsskillens skördeuppskattning endast användes för att bestämma normskördarna inom de olika områdena och att skadans storlek bestämmas vid besök på platsen efter ansökan av den skadelidande.

Den i departementspromemorian föreslagna *självrisk* har blivit föremål för närmare kommentarer i ett stort antal remissyttranden. Utan erinringar tillstyrkes förslaget av *fullmäktige i riksbanken*, *Småbrukarnas riksförbund*, *Sveriges oljeväxtintressenters förening*, *Svenska lantarbetareförbundet*, *Tjänstemännens centralorganisation* och *Landsorganisationen i Sverige* medan jämkning av *självrisk* förordas av *lantbruksstyrelsen*, *statens jordbruksnämnd*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Svenska lantarbetsgivareföreningen* samt *Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget*. Av yttrandena torde följande få återgivas.

Landsorganisationen i Sverige anser det vara förnuftigt att tillämpa en högre *självrisk* än vad som föreslogs av skördeskadestredningen, så att de ekonomiska följderna av eventuella felberäkningar inte blir överväldigande och från början diskrediterar en god tanke. Systemet bör omprövas efter några år, då erfarenheter av dess praktiska tillämpning vunnits. *Självrisk* kan då ändras i fall det synes erforderligt eller t. o. m. tidigare, om så befinnes nödvändigt. Det är mycket svårt att utan några praktiska

erfarenheter bedöma den ekonomiska innebörden för de berörda av en viss självrisk, t. ex. föreslagna 19 procent.

Lantbruksstyrelsen föreslår — med utgångspunkt från den grad av effektivitet, som bör fordras av katastrofskyddet — en självrisk i förhållande till områdets normskörd på högst 16 procent. Först efter en sådan förstärkning av skyddet anser sig styrelsen kunna tillstyrka att systemet genomföres.

På grund av att man vid tillämpning av en alltför hög självrisk tidvis kan tvingas att mer eller mindre helt återgå till ett system med lån och bidrag föreslår *statens jordbruksnämnd* att en viss sänkning av självrisken bör ske vid den definitiva utformningen av katastrofskyddet.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* påminner först om den låga självrisken i skördeeskadeutredningens förslag. Med hänsyn till det skördestatistiska underlagets bräcklighet hade man funnit denna självrisk vara alltför låg. I departementspromemorian går man emellertid till en motsatt ytterlighet, då däri föreslås en självrisk av 19 procent. Med en så hög självrisk närmar sig skördeeskadeskyddet enligt förbundens åsikt meningslösheten, även om systemet som sådant är riktigt tänkt och uppbyggt. Förbunden förordar, att man redan från början inriktar sig på att tillämpa en självrisk av 15 à 16 procent. Förbunden fäster stor vikt vid denna fråga och är icke beredda att tillstyrka det i promemorian föreslagna skyddssystemet, såvida icke självrisken väsentligt nedsättes och det allmännas åtagande ökas. Det synes förbunden lämpligt, att frågan om självriskens storlek och om finansieringen hänskjuts till förhandlingar i samma ordning som gäller för överläggningar i frågor rörande jordbruksregleringen.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att olika synpunkter kan anföras både för och emot den förordade självrisken och menar, att det är svårt att på grundval av det material, som står till förfogande, avgöra om denna är den lämpligaste. Förbundet anför i fortsättningen bl. a. följande.

Mycket talar för en lägre självrisk än den, som man stannat för i promemorian. Med hänsyn till den betydelse, som frågan om självrisken och dess storlek har i systemet, är det enligt förbundsstyrelsens mening av vikt att hithörande spörsmål ytterligare prövas och överväges, innan slutlig ställning tages.

Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget anser, att den föreslagna självrisken är mycket betydande.

För *Svenska lantarbetsgivareföreningen* framstår det som synnerligen angeläget, att självrisken inte göres så stor, att den skyddsform som avses tillskapad ej blir vad man därmed närmast avsett, nämligen ett skördeeskadeskydd även för sådana situationer, som inte är katastrofartade.

De av departementspromemorian framförda synpunkterna på och förslagen till skördeeskadeskyddets finansiering har blivit före-

mål för närmare kommentarer i remissyttranden av *fullmäktige i riksbanken, statens jordbruksnämnd, lantbruksstyrelsen, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Hushållningssällskapens förbund, Småbrukarnas riksförbund och Sveriges oljeväxtintressenters förening*. Helt allmänt torde kunna sägas att flertalet av de nämnda remissorganen förordat en höjning av statens avgift på grund av tidigare föreslagen sänkning av självriskan. Av yttrandena torde följande böra anföras.

Statens jordbruksnämnd finner icke att någon anmärkning kan riktas mot den i promemorian gjorda beräkningen av statens årliga bidrag för såvitt man utgår från att genomsnittskostnaderna vid tillämpning av 4-procentregeln maximalt skall hålla sig inom ramen för den av statsmakterna godtagna övre gränsen 50 milj. kr. Regeln har, sedan den i dess modifierade form infördes regleringsåret 1956/57, icke behövt tillämpas.

Den av statsmakterna godkända s. k. kompromissöverenskommelsen våren 1956 innehöll bl. a. en bestämmelse, som innebar att om större kontant kompensations skulle erfordras än 50 milj. kr., i händelse av skador på 1956 års skörd, frågan härom skulle prövas av Kungl. Maj:t och riksdagen i särskild ordning. Denna bestämmelse, som med oförändrat innehåll gällt även för de följande årens skördar, har hittills saknat betydelse i praktiken, enär 4-procentregeln överhuvudtaget icke löst ut några åtgärder. Nämnden vill emellertid i detta sammanhang framhålla att, om man utgår från en längre följd av år, statens genomsnittliga årskostnader till följd av utlösningar av den tidigare gällande 4-procentregeln har varit icke obetydligt större än det mot 50-miljonerkronorstaket svarande beloppet av 6 milj. kr.

Förslaget att jordbrukets bidrag till skaderegleringsfonden skall tagas ut genom interna leveransavgifter innebär givetvis en begränsning av jordbrukets möjligheter att med anlitande av sådana medel underlätta avlyftningen av uppkommande exportöverskott. Nämnden vill ifrågasätta, huruvida icke dessa bidrag lika väl skulle kunna få tagas av de införselavgiftsmedel, som enligt gällande överenskommelse årligen ställes till jordbrukets förfogande, alltså f. n. inom en ram av 93 milj. kr.

Jordbruksnämnden kan inte ansluta sig till förslaget, att avgifterna, i den mån de skall uttagas genom interna leveransavgifter, skall avse endast vegetabilier. Detta har samband med att arealgränsen förutsättes ligga så lågt som vid 2 ha. Det mindre jordbruket, som bedriver en intensiv animalieproduktion, kommer härvid även i åtnjutande av de förmåner som katastrofskyddet kan ge. Det bör därför vara skäligt att även det mindre jordbruket i någon mån bidrar till kostnaderna för skyddet. Tekniskt sett synes det icke möta något hinder att avgiftsbelägga mejeri- och slakteriprodukter. Några svårigheter föreligger i och för sig icke heller att låta avgiftsbeläggningen för animalieprodukterna relativt sett bli en annan än för vegetabilerna.

Tjänstemännens centralorganisation tillstyrker den föreslagna statliga avgiften, vilken motsvarar den beräknade genomsnittskostnaden för en fortsatt tillämpning av den modifierade 4-procentregeln. I den mån jordbruket önskar en lägre självrisk än den av departementet förordnade, bör detta, enligt organisationens uppfattning, bestridas av jordbruket.

Landsorganisationen i Sverige finner beräkningen av det statliga bidraget i någon mån vara konstruerad. Den bygger på den statliga garantin om 50 milj. kr. enligt den modifierade 4-procentregeln och frekvensen av denna regels utlösning, men det finns ingenting som säger att statens eller, vilket i detta fall är detsamma, konsumenternas kostnader för stödet vid en sådan utlösning inskränker sig till 50 milj. kr. Det väsentliga synes LO vara att man så småningom på grundval av praktiska erfarenheter söker sig fram till en med hänsyn till jordbrukarnas ekonomiska bärkraft och kompletterande stödformer — förlustutjämning och skördeskadelån — rimlig och lämplig självrisk och att kostnaderna fördelas mellan staten och jordbrukarna i den föreslagna proportionen 1:2. Sedan får statens och jordbrukets bidrag anpassas till vad som på lång sikt erfordras härför. Det finns ingen garanti för att de uppgjorda kostnadsberäkningarna kommer att hålla i praktiken.

Sveriges akademikers centralorganisation framför den uppfattningen att jordbruket bör bära hela kostnaden för skördeskadeskyddet. Ett mindre statsbidrag bör dock kunna utgå under en övergångstid. Statsbidraget bör emellertid helt avräknas från det allmännas stöd åt jordbruket, som eljest skulle ha utgått.

Lantbruksstyrelsen erinrar om att det på grund av den av styrelsen föreslagna sänkningen av självrisken är nödvändigt att höja de årliga avgifterna. Vid ett godtagande av den föreslagna procentuella kostnadsfördelningen mellan jordbruket och det allmänna skulle jordbrukets genomsnittliga årskostnader ökas till 18—19 milj. kr. Med hänsyn till denna ökning och då skyddet jämväl skall omfatta även mindre brukningsenheter, anser styrelsen, att icke enbart vegetabilierna bör påföras höjda leveransavgifter för täckande av jordbrukets kostnader utan även animalierna.

Fullmäktige i riksbanken anser, att så länge systemet med interna regleringsmedel bibehålles, torde de administrativa lättnader som departementsförslaget innebär kunna utgöra tillräckliga skäl för att följa förslaget.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* anför i sitt gemensamma yttrande bl. a. följande.

Med anledning av finansieringsförslaget är förbunden angelägna att framhålla, att utgångspunkten för beräkningarna är godtycklig och exempelvis saknades bland förutsättningarna till skördeskadeutredningens förslag. Skall statens åtagande vid genomförandet av ett permanent skördeskadeskydd innebära en avlösning av 4-procentregeln — och häremot skulle kanske i och för sig icke vara så mycket att säga — bör detta rimligen icke ske med utgångspunkt från den formella omständigheten, att enligt regelns nuvarande utformning Kungl. Maj:ts finansiella befogenheter stannar vid 50 milj. kr. och frågan om högre belopp alltså är en sak som riksdagen måste ta ställning till. Under förutsättning att det allmännas åtagande i samband med 4-procentregeln innebär, att staten ersätter alla skador utöver jordbrukets självrisk, kan — på grundval av nu föreliggande statistiska material — den teoretiska årskostnaden (riskpremien) beräknas till 14 milj.

kr. Detta belopp borde under nämnda förutsättning bli statens årliga bidrag till skörde-skadefonden. I detta sammanhang må erinras om att skörde-skadeförredningen — med representanter för samtliga demokratiska partier — vid framläggandet av sitt förslag enhälligt tillstyrkte, att staten skulle årligen tillskjuta 16 milj. kr. av budgetmedel. Här må vidare påpekas, att statens bidrag till arbetslöshetsförsäkringen under 1950-talet genomsnittligt utgjorde omkring 50 procent av utbetalda ersättningar. I 1960 års statsverksproposition beräknas det årliga medelsbehovet för statliga bidrag till de erkända arbetslöshetskassorna uppgå till 89 milj. kr. Bidraget har härvid beräknats till 58 procent av kassornas samlade inkomster, de försäkrades avgifter till 36 procent och räntor m. m. till 6 procent. Den av skörde-skadeförredningen förordade proportionen 1:2 mellan det allmännas och jordbrukets bidrag till skörde-skadeförsäkringen byggde uttryckligen på analogien med statens bidrag till arbetslöshetskassorna. Under förra hälften av 1950-talet utgjorde också statens bidrag till kassorna ungefär tredjedelen. Som framgår av nyss anförda uppgifter är proportionerna numera närmast omkastade. I departementspromemorian har icke tagits hänsyn härtill. Vidare må erinras om att arbetslöshetsbidragen är skattefria.

Under återopande av vad sålunda anförts hävdar förbunden, att statens bidrag över budgeten i det permanenta skörde-skadestyddet måste göras väsentligt större än vad som föreslagits i departementspromemorian. Under förutsättning att så blir fallet är förbunden å sin sida beredda att tillstyrka en ökning av jämväl jordbrukets bidrag till finansiering av skörde-skadestyddet. Förbunden fäster stor vikt vid denna fråga och är icke beredda att tillstyrka det i promemorian föreslagna skyddssystemet, såvida icke självriskens väsentligt nedsättes och det allmännas åtagande ökas. Det synes förbunden lämpligt, att frågan om självriskens storlek och om finansieringen hänskjuts till förhandlingar i samma ordning som gäller för överläggningar i frågor rörande jordbruksregleringen. I detta sammanhang får förbunden erinra om att spörsmålet om ett permanent skörde-skadestydd i 1955 års riksdagsbeslut var sammankopplad med frågan om de nya riktlinjerna för prisregleringen på jordbrukets område.

Vad så beträffar medelsbidrag kan detta enligt förbundens uppfattning icke begränsas till avgifter på vegetabiliska produkter. Detta skulle i och för sig vara riktigt, om det funnes tekniska möjligheter att även avgiftsbelägga fodermedelsproduktionen. Då sådana icke föreligger, torde avgifter för ändamålet även böra belasta animalieproduktionen; motiv härför är bl. a. den föreslagna gränsen 2 ha, vilken förbunden tillstyrker. Tekniskt är en avgiftsbeläggning av animalier genomförbar i fråga om mejeri- och slakteriprodukter. Avvägningen mellan de skilda vegetabiliska och animaliska produkterna kan lämpligen diskuteras vid de här förutsatta överläggningarna med jordbruksnämnden.

Hushållningssällskapetets förbund framhåller, med utgångspunkt från den föreslagna arealgränsen, att produktionen av avsalugrödor på dessa gårdar är mycket liten och det är foderproduktionen, som är det väsentliga i växtodlingen. Enligt de angivna riktlinjerna för erläggandet av jordbrukets avgifter till kostnaderna för skyddet skulle dessa uttagas företrädesvis genom en höjning av leveransavgifterna för vegetabilieproduktionen. Foderproduktionen skulle härigenom bli undantagen i avgiftshänseende. Därest den föreslagna arealgränsen skall gälla, förefaller det därför enligt styrelsens upp-

fattning motiverat att även andra produkter än vegetabilier belastas med en del av avgifterna och då i första hand mjölk och fläsk, för vars framställning det hemmaproducerade fodret främst utnyttjas.

Småbrukarnas riksförbund ställer sig synnerligen tveksamt angående det föreslagna sättet för anskaffandet av jordbrukets del av avgifterna för skördeskadeskyddet. Det framhålles därvid att jordbrukets interna regleringsavgifter tages upp för att användas som ett prisstöd och endast bör användas för det ändamål för vilket de är upptagna. Vidare framhålles att det måste bli synnerligen godtycklig avvägning mellan leveransavgifterna på olika produkter och likaså påpekas svårigheterna att upptaga avgifter på sådana produkter som endast användes för utfodringsändamål. Förbundet anser i stället att ett rättvisare och enklare sätt vore att uttaga avgifterna efter det taxerade jordvärdet, d. v. s. på liknande sätt som den nuvarande skogsvårdsavgiften uttages.

Sveriges oljeväxtintressenters förening framhåller, att alldenstund skördeskadehjälp skulle utgå även för foderspannmål och hö, torde även animalieproduktionen böra bära viss del av kostnaderna.

Förslaget om den lägsta skördeskadeersättning som skulle kunna ifrågakomma enligt förslaget har föranlätit *statskontoret* att yttra bl. a. följande.

Mot bakgrunden av att det föreslagna skördeskadeskyddet avsetts att vara katastrofskydd förefaller minimigränsen uppenbarligen vara för låg. Även för att nedbringa administrationskostnaderna är det angeläget, att bidragsgivningen begränsas till de i egentlig mening katastrofdrabbade. *Statskontoret* vill därför förorda en betydligt högre minimigräns än den i promemorian föreslagna.

Statens jordbruksnämnd har ingen erinran mot den föreslagna nedre gränsen för ersättningsberättigande förlustbelopp eller avrundningen av ersättningsbeloppen.

De grödor, som enligt skördeskadeutredningens förslag skulle inlemmas i ett permanent skördeskadeskydd, ingår även i departementspromemorians förslag liksom systemet med grödgrupper och representantgrödor. Närmare synpunkter berörande dessa förslag framföres i yttrande av *statskontoret*, *statens jordbruksnämnd*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Svenska lantarbetareförbundet*.

Sälunda anför *statskontoret* därvidlag, att vissa handelsväxter skulle falla utanför skördeskadeskyddet och åtskilliga jordbrukare skulle i måhända avsevärd utsträckning komma att lämnas utan skydd, ett förhållande, som kan vara svårförståeligt för dem, som drabbas av skador å just dessa växter.

Statens jordbruksnämnd anser det vara uteslutet, att i liten skala förekommande specialodlingar skall kunna inrymmas i skördeskadeskyddet

med hänsyn till att en skördeuppskattning enligt den objektiva metoden skulle komma att draga orimligt stora kostnader i förhållande till den statistiska information som erhålles. Lokalt är emellertid dessa odlingar av stor betydelse för de enskilda jordbrukarna. Enligt jordbruksnämndens mening bör därför undersökas, huruvida icke ett skydd för dessa odlingar kan åstadkommas genom införande av särskilda försäkringar vid sidan av katastrofskyddet i övrigt.

Jordbruksnämnden berör i detta sammanhang också frågan om grödgrupper. Enligt skördeskadeutredningens förslag skall skadeberäkningen ske stegvis inom ett skördeuppskattningsområde så att hektarskördarna för de s. k. representantgrödorna väges samman till att avse grödgrupper, detta beträffande såväl normskördar som aktuell skörd. Vid vägningen skulle områdets arealer av representantgrödorna komma till användning. Efter beräkning av skördens värde skulle härefter skördevärdena för de olika grödgrupperna tillämpas på den enskilda brukningsenhetens areal av resp. grödgrupp. Detta förfarande innebär att för de grödgrupper, som innehåller mer än en representantgröda och särskilt för höstsäd och fodersäd, att brukningsenhetens individuella arealfördelning inte kommer att på tillfredsställande sätt beaktas vid ersättningsberäkningen.

Det kan med ingalunda extrema exempel visas att metodiken med grödgrupper innebär att skördeskadan kan komma att över- eller underskattas med 10 procent eller mera av normskördevärdet jämfört med ett alternativ, där grödgrupperna ersatts med representantgrödorna. Denna effekt kan väntas i fall då grödgrupperna innehåller flera grödor med sinsemellan varierande skaderisker samt dessutom i fall då den enskilda gårdens arealfördelning avviker från den genomsnittliga för ett skördeuppskattningsområde. Dessa avvikelser behöver ej vara särskilt stora för att syftet med individuell skadeberäkning till stor del skall vara förfelat. Det bör därför enligt nämndens mening övervägas att beräkna skördeskadan med utgångspunkt från var och en av de grödor som ingår i den objektiva skördeuppskattningen i stället för grödgrupper. De grödor som ej är föremål för skördeuppskattning men som skall innefattas av skördeskadeskyddet bör i likhet med skördeskadeutredningens förslag representeras av närmast jämförbara gröda i den objektiva skördeuppskattningen.

Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk anför, att med hänsyn till de skördevariationer, som ofta föreligger mellan olika grödor, bör skördeuppskattning ske för alla viktigare växtslag. Vidare förordar förbunden, att frågan huruvida återväxten på vallen (betet) skall medtagas i skördeskadeskyddet blir föremål för ytterligare överväganden. I övrigt vill förbunden här framhålla betydelsen av att arbetet med att förbättra normskördeberäkningarna med all kraft fortsättes.

Uppå till diskussion har vidare varit frågan om specialodlingar. Enligt utredningens betänkande skulle sådana icke medtagas. Det torde emellertid böra övervägas, om icke specialodlingar bör beaktas i den mån de är av någon betydelse och exempelvis ingår i den normala växtföljden. I fråga om andra specialodlingar, vilka oftast har mindre arealomfattning, synes någon annan möjlighet inte föreligga än en separat försäkring av individu-

altyp. Denna fråga hör till dem som torde böra övervägas framdeles, då den icke kan klarläggas tills systemet i övrigt börjar tillämpas.

Svenska lantarbetareförbundet ifrågasätter, om inte sådana ändringar av det föreslagna skördeskadeskyddet övervägs så att även köksväxterna kan inrymmas i detsamma.

Enligt departementspromemorians förslag skall behovsprövade bidrag utgå i ömmande fall. Detta tillstyrkes av *fullmäktige i riksbanken, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget, Svenska lantarbetareförbundet* och *Tjänstemännens centralorganisation*. I vissa fall föreslås en utvidgning av ifrågavarande stöd. Förslaget avstyrkes av *statskontoret* och *Småbrukarnas riksförbund* medan *Kooperativa förbundet* förordar en på lån grundad understödsform. Av yttrandena torde följande få återgivas.

Lantbruksstyrelsen framhåller därvid bl. a. följande.

Ehuru styrelsen är medveten om svårigheten att fördela dylika bidrag rättvist, synes utan risk för att beloppet skall bli så stort, att detta i och för sig animerar till starkt ökade anspråk på bidrag, maximibeloppet böra till en början fastställas till högst 2 procent av utgående ersättningar. På grund av svårigheten att bedöma katastrofskyddets effektivitet i det enskilda fallet synes först sedan praktisk erfarenhet av detsamma vunnits gränsen för dessa ersättningar böra definitivt bestämmas.

Statens jordbruksnämnd finner det uppenbart, att en möjlighet till behovsprövade bidrag måste stå öppen vid sidan av det allmänna skördeskadeskyddet. Nämnden anför vidare, att behovet av bidragsmedel torde bli betydligt större än de minst 100 000 kr. per år, som angivits i promemorian.

Fullmäktige i riksbanken har ingen erinran mot den föreslagna anordningen men framhåller fortsättningsvis.

Det må dock understrykas, att det torde komma att möta synnerliga svårigheter att objektivt avgöra dylika ärenden med beaktande av de olika faktorer som man bör taga hänsyn till. Ett dylikt bidragssystem kan lätt medföra irritation och känsla av att en bygd blivit missgynnad i jämförelse med en annan. Kostnaderna för de utredningar, som måste förutsättas för ärendenas behandling, torde också bli relativt stora, kanske onormalt stora i jämförelse med vad som skulle vinnas. Man torde nämligen kunna förut-sätta, att antalet ansökningar, som icke kommer att föranleda någon åtgärd, blir relativt betydande.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser, att de belopp som angetts i promemorian är för små och att belopp av helt annan storleksordning åtminstone till en början kan bli behövliga. Beloppen torde böra fixeras vid de förutsatta överläggningarna mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation.

Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget framhåller, att behovet av supplementära former för stöd vid svåra skördeskador torde bli avsevärt. På

grund härav synes den i promemorian föreslagna möjligheten till behovsprövade bidrag i ömmande fall böra utvidgas.

Svenska lantarbetareförbundet har inga invändningar mot bidragsbeloppets storlek men föreslår att medlen härför anvisas i annan ordning och fristående från skördeskadefonden.

Tjänstemännens centralorganisation har intet att invända i denna fråga men förutsätter att bidragsmöjligheterna utnyttjas restriktivt.

Enligt *statskontorets* mening saknas tillräckliga skäl för en påbyggnad av skördeskadeskyddet med ett skönsmässigt understöd, därest ett normerat bidragssystem införes.

Småbrukarnas riksförbund avstyrker förslaget om behovsprövade bidrag i ömmande fall, då man anser att ett sådant förfarande inte hör hemma i ett försäkringsmässigt ordnat skadeskydd. Det allmänna försäkringsskyddet bör därför utformas så, att det inte behöver kompletteras med behovsprövade bidrag.

Kooperativa förbundet ifrågasätter, om ej i stället för de behovsprövade bidragen en särskild lånefond borde öppnas. Denna lånefond torde böra kompletteras med möjligheten att i speciella fall helt eller delvis avskryva lånen. Lånefonden förutsättes icke behöva få någon större omfattning men den torde dock enligt styrelsens mening få tillföras betydligt större medel än det mycket blygsamma belopp på till att börja med 100 000 kr., vilket promemorian föreslår för den särskilda bidragsgivningen.

Styrelsen anser vidare, att låneformen är att föredraga framför den i promemorian särskilt accentuerade understödsformen inte minst för att stärka de stödbehövandes självtillit och därmed förenade strävanden att på egen hand återupprätta och stärka sin ekonomi.

Beträffande frågan om bidragens beskattning anför *statens jordbruksnämnd* att den finner det riktigt att bidragen, vilka är avsedda att ersätta utebliven inkomst i jordbruksdriften, skall utgöra beskattningsbar inkomst för mottagarna.

Enligt *Tjänstemännens centralorganisation*s uppfattning bör erhållna bidrag upptagas som intäkt av jordbruksfastighet och utgöra beskattningsbar inkomst. Bidragen bör vidare inräknas i jordbruksstödet genom att de i de inkomstundersökningar, som ligger till grund för beräkning av inkomstlikställigheten, upptagas som intäkt.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* erinrar om att arbetslöshetsbidragen är skattefria.

Förslaget att staten skall garantera ersättning för skador, vilkas reglering inte täckes av de årliga bidragen intill ett belopp av 75 milj. kr. har diskuterats endast i ett fåtal yttranden. Sålunda tillstyrkes förslaget av *fullmäktige i riksbanken*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksför*

bundet Landsbygdens folk och försäkringsinspektionen. Av yttrandena i anslutning till denna fråga torde följande få återges.

Försäkringsinspektionen ifrågasätter, om det inte på grund av alltför små bidrag till skördeskadefonden lätt kan bli så att den väsentliga utjämningen åstadkommes genom den statliga garantien. Denna fråga synes böra bli föremål för ytterligare överväganden. Liknande synpunkter framföres också av Svenska lantarbetareförbundet.

Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk anser det vara lämpligt att den enligt 1956 års jordbruksavtal överenskomna grundplåten i skördeskadefonden — ursprungligen 100 milj. kr., sedermera genom anvisning av medel för skördeskadehjälp reducerad till 75 milj. kr. — uppräknas med ränta fr. o. m. den 1 september 1956.

Frågan om det permanenta skördeskadeskyddets administration, vilken berördes översiktligt i jordbruksdepartementets promemoria, behandlas relativt utförligt i vissa remissyttranden. Remissorganen har i allmänhet godtagit de i promemorian uppdragna riktlinjerna för administrationen. Av de berörda instansernas yttranden torde följande få återgivas.

Statens jordbruksnämnd framhåller, att i administrationshänseende bör viss åtskillnad göras mellan de allmänna skördeskadeersättningarna och de behovsprövade bidragen. Beträffande de förstnämnda torde icke något hinder föreligga mot det i promemorian skisserade förfarings sättet. I fråga om de behovsprövade bidragen vill nämnden framhålla, att sådan behovsprövning, varom här är fråga, torde falla utanför centralbyråns rutin. Nämnden vill ifrågasätta, huruvida icke det administrativa handhavandet av de behovsprövade bidragen lämpligen kunde anförtros åt lantbruksstyrelsen med viss delegationsrätt till lantbruksnämnderna.

Statistiska centralbyrån finner det ändamålsenligt att ersättningsberäkningarna utföres av centralbyrån, då denna kommer att ha de erforderliga maskinella resurserna. Detta arbete bör även kunna omfatta utskrivning av utbetalningskort och erforderliga listor. Centralbyråns medverkan synes emellertid huvudsakligen böra vara av teknisk karaktär. Med hänsyn till såväl verkets ställning som central statistikmyndighet som dess begränsade kamerala resurser vore det direkt olämpligt, om verket skulle fungera som utbetalningsmyndighet, vilket inte heller föreslagits i departementspromemorian.

Ansökan om bidrag bör ställas till huvudmyndigheten för skördeskadeskyddet men inlämnas till resp. hushållningssällskap i och för namn- och arealkontroll. I fråga om namnkontrollen är lokalkännedom nödvändig och arealkontrollen kräver tillgång till utrustning och fältpersonal. Uttagning av gårdar för kontrollmätning bör dock i huvudsak göras av centralbyrån. När det gäller sådana ömmande fall, där större skador inträffat utan att dessa kommit till uttryck i skadeberäkningarna, torde en prövning böra utföras av hushållningssällskapen, varefter beslut om bidrag fattas av huvudmyndigheten.

Hushållningssällskapets förbund konstaterar, att hushållningssällskapen är beredda till och intresserade av att även fortsättningsvis medverka. Förutsättningen härför är emellertid att alla de med verksamheten sammanhängande kostnaderna blir täckta.

Förslaget i departementspromemorian förutsättes kunna genomföras utan personalförstärkning med undantag av för statistiska centralbyrån, där viss utbyggnad ansetts erforderlig. *Lantbruksstyrelsen*, *statistiska centralbyrån* och *Hushållningssällskapets förbund* framhåller att ledaren för den objektiva skördeuppskattningen i resp. län borde beredas helårsanställning. Följande yttranden torde få återgivnas.

Lantbruksstyrelsen erinrar om hushållningssällskapens medverkan i den objektiva skördeuppskattningen. För ändamålet finnes i varje större hushållningssällskapsområde en till verksamheten i fält knuten ledare. Denne är anställd av hushållningssällskapet. I ett flertal fall utnyttjas ordinarie instruktörer såsom ledare för verksamheten, medan instruktörens ordinarie arbetsuppgifter fullgöres av extra anställd personal. En sådan ordning, som betingas av behov av kontinuitet i verksamheten och svårigheten att kunna återanställa befattningshavare, som endast kunnat ges sysselsättning under ca 9 månader av året, bör nu, då verksamheten kan förutses bli permanent, enligt styrelsens mening icke fortgå. Det synes lämpligt att ledaren för den verksamhet, vilken nu föreslås skola läggas till grund för ett permanent skördeskadeskydd, också engageras för med skördeskadeskyddet sammanhängande frågor såsom kontroll av arealer, utvecklingsarbete, upplysning m. m. Enligt *lantbruksstyrelsens* mening torde en person i varje hushållningssällskapsområde få full sysselsättning med de spörsmål, som kan komma i fråga. Därvid förutsättes att kostnaderna för avlönande av de sålunda helårsanställda ledarna för verksamheten gäldas med medel, som står till förfogande för den objektiva skördeuppskattningen.

Statens jordbruksnämnd förutsätter, att de uppgifter som skall handhas av nämnden icke kommer att medföra någon kostnadsökning för dennas del.

Statistiska centralbyrån erinrar om att personalorganisationen för de objektiva skördeuppskattningarna hittills haft en mera tillfällig karaktär. Centralbyrån framhåller fortsättningsvis bl. a. följande.

I samband med att de objektiva skördeuppskattningarna får en permanent karaktär bör även personalorganisationen få en fastare form. Sålunda är det angeläget att för arbetet i centralbyrån inrätta tjänster av mer varaktig karaktär än de hittillsvarande. I fråga om fältarbetet bör ledaren inom varje län beredas en sådan anställningsform att det blir möjligt att behålla honom från år till år. Detta förutsätter att helårstjänster kan inrättas vid hushållningssällskapen, vilket emellertid försvåras av att fältarbetet ej täcker hela året. Genom att ledaren under slutet av året omhändertar arbeten för de speciella undersökningarna av spill- och bärgningsförluster, kan arbetstiden i större delen av landet beräknas omfatta ca 9 månader. Under tiden januari—februari torde endast insamling av vissa uppgifter om den faktiska skörden komma i fråga. Sällskapen torde i allmänhet ej anse sig

kunna avlöna ledaren för sin egen verksamhet under ifrågavarande period, även om arbetsuppgifter ej saknas. Ehuru det hittills visat sig möjligt att erhålla nyexaminerade lantmästare för en anställning från våren till årets slut, är det en stor olägenhet för fältarbetet att årligen byta ledare. Centralbyrån anser det vara lämpligt att en särskild tjänst inrättas hos sällskapen för ledning av fältarbetet vid skördeuppskattningarna. Detta gäller i synnerhet för de län, där fältarbetet har större omfattning. I enstaka län torde det vara möjligt att på annat sätt erhålla ökad kontinuitet i anställningen, t. ex. genom att kombinera arbetet på skördeuppskattningarna med från annat håll avlönat arbete, såsom kvalitetskontroll på matpotatis. Detta ställer emellertid särskilda kompetenskrav på vederbörande tjänsteman.

I fråga om övrig fältpersonal är med hänsyn till arbetets ojämna karaktär den hittills använda anställningsformen lämpligast, d. v. s. timavlönad personal. Genom att arbetet utföres som bisyssla har det visat sig möjligt för hushållningssällskapen att till stor del få behålla samma personal från år till år.

I fråga om den särskilda personalen vid centralbyrån får verket understryka vikten av en konkurrenskraftig lönegradsplacering för den tjänsteman, som skall leda arbetet. Med hänsyn till verksamhetens speciella karaktär, som väsentligt avviker från centralbyråns huvudsakliga arbetsuppgifter, blir det nödvändigt med en i huvudsak självständig handläggning av hithörande ärenden, vilka kommer att kräva såväl administrativ skicklighet och erfarenhet som statistisk skolning och kunskaper i automatisk databehandling ävensom vissa grundläggande jordbrukstekniska kunskaper (eller förmåga att snabbt täcka de brister som kan föreligga i något av dessa avseenden vid tjänstetillträdet). Tjänsten har föreslagits bli placerad i byrådirektörs ställning. Centralbyrån delar denna uppfattning och anser att tjänsten bör placeras i den högre byrådirektörsgraden, d. v. s. A 26. I övrigt vill verket understryka vikten av att förändringar i arbetsstyrkans storlek kan göras med hänsyn till variationerna i arbetsbelastningen. I detta sammanhang må nämnas att enligt centralbyråns mening även ledaren för de objektiva skördeuppskattningarna bör vara placerad i lönegrad A 26 mot f. n. A 24. Verket avser att framlägga förslag härom i sina kostnadsberäkningar för arbetet under år 1961.

Hushållningssällskapens förbund erinrar om svårigheten att anställa en lämplig ledare för det lokala skördeuppskattningsarbetet. I stor utsträckning har man tvingats avdela ordinarie personal för att leda undersökningarna, eftersom tillfälligt anställda befattningshavare med erforderliga kvalifikationer icke stått till buds. Förbundsstyrelsen framhåller fortsättningsvis bl. a. följande.

I samband med införandet av ett permanent skördeskadeskydd måste därför berörda betydelsefulla personalfråga lösas på ett sätt, som utan att sällskapens ordinarie personal tages i anspråk skapar erforderliga garantier för nödvändig kontinuitet i arbetsledningen. Detta synes icke kunna ske på annat sätt än att arbetsledarna helårsanställas. Hittills har man räknat med att för de med arbetsledningen sammanhängande uppgifterna årligen åtgår ca 9 månader. I och med att provytemetoden skall användas för skördeskadeskyddet utökas emellertid vissa kontroll- och mätningssarbeten och vidare tillkommer den lokala genomgången och kontrollen av bidragsansökningarna. Därjämte får man räkna med att ledarna kommer

att tagas i anspråk vid fortsatta specialundersökningar för provytemetodens utveckling. Slutligen kan man förutsätta, att det lokalt erfordras en omfattande upplysningsverksamhet rörande skördeskadestyddet och dettas innebörd. Sammantaget gör detta, att inom de flesta hushållningssällskapsområden de på den lokala ledaren fallande uppgifterna kommer att bli så omfattande, att befattningshavarna i fråga får full sysselsättning året om. Nu nämnda förhållanden måste således beaktas vid beräkningarna av anslagsmedel till täckande av administrationskostnaderna. I detta sammanhang bör heller icke förbises värdet och betydelsen av en utökad upplysningsverksamhet och propaganda kring åtgärder, varigenom skördeskador kan förebyggas och begränsas.

Frågan om kostnaderna för skördeskadestyddet och deras beräkning har kommenterats bl. a. av *statskontoret* och *statistiska centralbyrån*.

Statskontoret anser sig sakna varje möjlighet att på grundval av föreliggande utredning bedöma skäligheten av de beräknade administrationskostnaderna. Ämbetsverket erinrar emellertid, att under anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område medel för nästkommande budgetår anvisats för skördeskadeberäkningar i den fullt utbyggda omfattning, som beräknats erforderlig för en skördeskadeförsäkring. (Jfr statsverkspropositionen 1960, IX ht s. 65 och 66). *Statskontoret* ifrågasätter därför, om ytterligare statsmedel erfordras för engångsanskaffningar, såsom för mätningsteknisk utrustning m. m.

Statistiska centralbyrån påpekar, att kostnaden för det föreslagna skördeskadestyddet synes beträffande skördeuppskattningarna grunda sig på den kalkyl, som upprättades av skördeskadeutredningen år 1957. På grund av därefter inträdda löne- och andra kostnadsökningar samt utvidgade undersökningar om spill- och bärgningsförluster skulle en ny kalkyl ligga något högre. För 1961 års skördeuppskattningar beräknas löne- och traktamentskostnaderna sålunda ligga 10 till 15 procent högre. Bland andra utgiftsstegringar kan nämnas, att kostnaderna för vattenhaltsbestämningar ökat på grund av höjda taxor.

I de kostnadskalkyler för 1961 års skördeuppskattningar, som centralbyrån beräknar kunna framlägga under november månad år 1960, kommer kostnaderna för skördeuppskattningar av den omfattning, som avses i promemorian, att närmare preciseras. Därvid kommer även en personalplan för skördeuppskattningarna att föreslås. För kompletterande undersökningar under skördeskadeår samt för kvalitetsbestämningar erfordras vidare särskilda anslag. Storleken därav blir beroende av vilken omfattning dessa undersökningar skall få.

Beträffande kostnaderna för ersättningsberäkningar, kontroll av bidragsansökningar, material och utredningar m. m. är det svårt att bedöma hållbarheten i jordbruksdepartementets beräkning. Det förefaller dock sannolikt att de angivna beloppen skall visa sig vara av rätt storleksordning. Beloppen får dock betraktas som preliminära och får senare eventuellt justeras, när erfarenhet vunnits genom de första årens verksamhet. Centralbyrån får i detta sammanhang framhålla, att en eventuell ändring av självriskenivån får stor betydelse för dessa kostnader.

Frågan om tidpunkten för det permanenta skördeskadestyddets ikraftträdande har icke kommenterats i någon större utsträckning.

Statens jordbruksnämnd har dock den uppfattningen, att de problem, som återstår att lösa, innan förslaget till skördeskadestydd omsättes i praktiken, alltfjämt är så stora, att man inte med säkerhet kan räkna med att systemet skall kunna tillämpas redan för 1961 års skörd. Om denna uppfattning är riktig, är det enligt nämnden desto mer angeläget att ett principbeslut fattas redan nu, så att återstående kompletterande undersökningar på området snarast möjligt kan komma till utförande.

Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk framhåller, att ett permanent skördeskadestydd enligt de i departementspromemorian skisserade riktlinjerna till en början måste betraktas såsom ett provisorium. Förbunden förutsätter därför, att det permanenta skördeskadestyddet, även om det såvitt möjligt bör börja att tillämpas fr. o. m. 1961 års skörd, under en följd av år blir föremål för en löpande översyn i och för avhjälpande så långt detta är möjligt av brister av olika slag.

C. Statistiska centralbyråns anslagsskrivelse för budgetåret 1961/62 berörande kostnaderna för den objektiva skördeuppskattningen

För innevarande budgetår har för skördeuppskattningar enligt provytemetod anvisats *dels* under posten till diverse kostnader under nionde huvudtitelns anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område förslagsvis 2 310 000 kr., *dels* den 30 juni 1960 kvarstående reservation å under sjunde huvudtitelns anslag Statistiska centralbyrån: Kostnader för skördeuppskattningar enligt provytemetod vilken reservation överförts till nämnda anslag under nionde huvudtiteln och ställts till centralbyråns förfogande för täckande av kostnaderna för ifrågavarande undersökningar under budgetåret 1960/61. Sammanlagt står 2 614 000 kr. till förfogande för 1960 års skördeuppskattningar m. m. I årets statsverksproposition har — såsom tidigare nämnts — under en ny anslagsrubrik Kostnader i samband med permanent skördeskadestydd upptagits ett beräknat belopp av 12 700 000 kr., varav 2 700 000 kr. bl. a. avser kostnader för skördeskadeuppskattning enligt provytemetod.

Statistiska centralbyrån (skr. 29/11 1960) hemställer, att för skördeuppskattning enligt provytemetod anvisas 2 927 000 kr. enligt följande sammanställning.

Huvudundersökningen	2 325 000
Specialundersökningar	350 000
Central planering, ledning, bearbetning ..	252 000
	<hr/>
Summa kronor	2 927 000

I motiveringen till detta yrkande anför centralbyrån inledningsvis bl. a. följande.

I enlighet med skördeskadeutredningens förslag har provytemetoden utbyggt under åren 1957—1960. Under det sista året har de objektiva skördeuppskattningarna haft den omfattning, som utredningen ansåg erforderlig för skördeskadeberäkning. Den har därvid omfattat skördeuppskattning av sju grödor (höstvet, höstråg, vårvete, korn, havre, potatis och slättervall) på ca 12 000 brukningsenheter. I fältarbetet har ca 600 personer deltagit, i regel anställda av hushållningssällskapen men i vissa fall direkt av statistiska centralbyrån. Några svårigheter att anskaffa erforderlig personal har ej förelegat.

Under år 1960 har från jordbruksdepartementets sida framlagts ett förslag till permanent skördeskadeskydd baserat på de objektiva skördeuppskattningarna. Detta förslag förutsätter att uppskattningarna framdeles kommer att få samma omfattning som under innevarande år men att de kompletteras i vissa avseenden, bl. a. i fråga om bestämningen av skördens kvalitet. Detta förslag har under året varit föremål för remissbehandling, varvid vissa önskemål om kompletteringar och justeringar av de objektiva skördeuppskattningarna blivit framförda. Enligt Kungl. Maj:ts beslut har i dagarna tillsatts en särskild skördestatistisk kommitté med uppgift att förbereda införandet under 1961 av ett skördeskadeskydd, varvid departementsförslaget och remissvaren i tillämpliga delar kommer att ligga till grund för arbetet.

Då sålunda frågan om de objektiva skördeuppskattningarnas utformning under år 1961 kommer att bli föremål för granskning i särskild ordning, har statistiska centralbyrån i föreliggande sammanhang inte ansett sig böra genomföra någon närmare omprövning av det sätt på vilket arbetet f. n. är upplagt. Till detta ställningstagande har också medverkat att undersökningarna under år 1960 kunnat genomföras helt planmässigt, och detta trots att arbetsförhållandena i stora delar av landet varit ovanligt besvärliga, eftersom jordbrukarna på grund av den rikliga nederbörden inte kunnat genomföra skörden i normal ordning.

Med reservation för att ändringar kan komma att aktualiseras under den fortsatta utredningsverksamheten beträffande skördeskadeskyddets utformning föreslår statistiska centralbyrån att de objektiva skördeskadeuppskattningarna under år 1961 genomförs i samma omfattning och uppläggning som 1960, dock med den ändringen att berörda grödor skall utökas till att även inkludera blandsäden. Starka önskemål härom har framförts vid skilda tillfällen (även i samband med remissbehandlingen av jordbruksdepartementets förslag till permanent skördeskadeskydd). På vissa håll i landet har odlingen av blandsäd större omfattning än odlingen av korn och havre. Ett medtagande av blandsäden skulle också eliminera vissa nu rådande svårigheter i fråga om gränsdragningen mellan främst havre och blandsäd. Kostnadsökningen för att även medtaga blandsäden har bedömts som måttlig i förhållande till de fördelar som skulle stå att vinna.

Beträffande kostnadsberäkningen anför centralbyrån härefter följande.

Fältarbetet för huvudundersökningen (personal). Beräkningen av kostnaderna grundar sig på tillgängliga uppgifter om tidsåtgång och reslängder

enligt inkomna arbetsprotokoll för 1960 års fältarbete. Under 1960 utgjorde timersättningen 5: 25 kr. inkl. avgift till ATP. Med hänsyn till den allmänna löneutvecklingen bör timarvodet 1961 höjas med 4 procent förutom pensionsavgiften, som för 1961 beräknas till 2,6 procent. Timersättningen för 1961 blir då 5: 50 kr.

Kostnaden för fältarbetet utom arbetsledning m. m. beräknas uppgå till 129 kr. per uttagen brukningsenhet. Till denna kostnad kommer avgift för sjuk- och olycksfallsförsäkring.

Denna kostnadsberäkning avser de sju grödor, som skördeuppskattningen hittills omfattat. För den planerade utökningen med blandsäd i hela landet tillkommer ytterligare kostnad för fältarbetet. Genom att fältarbetet i stor utsträckning kan utföras samtidigt med arbetet för övriga grödor väntas kostnadsökningen bli jämförelsevis låg, nämligen 78 000 kr.

I fråga om ledarna för fältarbetet har beräknats en anställningstid av 9 månader och lön motsvarande jordbruksinstruktör (lönegrad 12). Härtill kommer traktaments- och reseersättningar. Då ledarna beräknas kunna utföra fältarbete vid ett mindre antal gårdar (i medeltal 15), avgår den kostnad, som redan upptagits härför.

Specialundersökningar. Bestämningen av spill för spannmål samt bärgningsförluster, tillväxt och återväxt på slåttervallar utföres genom de s. k. specialundersökningarna. Genom planerade utvidgningar samt en underskattning av kostnaderna för 1960 års specialundersökningar beräknas kostnaderna härför bli högre 1961.

Central planering, ledning och bearbetning. I fråga om personalen vid statistiska centralbyrån för central planering, ledning och bearbetning har i huvudsak samma personalstyrka beräknats som 1960. Beträffande kontorsbiträden har en ökning med 9 biträdesmånader ansetts erforderlig. Vidare föreslås en höjning av byrådirektörstjänsten från lönegrad 24 till lönegrad 26. Kostnadsökning uppstår vidare till följd av beslutade lönejusteringar.

Kostnaderna för uttagningen av urvalet, som göres med hjälp av RLF:s jordbruksregister, beräknas bli av ungefär samma storlek som 1960. Detta gäller även den maskinella bearbetningen på hålkorts- och datamaskiner.

Material o. d. Kostnaden för förbrukningsmaterial beräknas till ungefär samma belopp som 1960. Behovet av nya mätinstrument och redskap antages bli mindre än föregående år. Sålunda behövs sådan utrustning huvudsakligen för att ersätta skadad äldre utrustning och för eventuellt ökad personal. I samband med en fortsatt centralisering av tröskningen planerar centralbyrån att organisera ytterligare två tröskningsstationer förutom de två som inrättats i år. Härför måste inköpas två tröskverk och två rensverk. För samtliga tröskningsstationer behövs fläktanordning samt vissa byggnadsåtgärder. För stationerna erfordras vidare tre vågar och två elektriska motorer.

Övriga kostnader. I fråga om övriga kostnader än förut nämnda beräknas utgifterna för hyra av torkmagasin, vattenhaltsbestämning, telefon, porton, skrivmaterial för fältpersonalen samt frakter av prov och i vissa områden hyra av tröskverk bli ungefär lika som föregående år. En ny kostnadspost har upptagits, som gäller sjuk- och olycksfallsförsäkring för personalen. Den har beräknats till 1,14 procent av lönesumman. För hushållningssällskapens medverkan tillkommer kostnader, som ansetts böra höjas något. Tidigare beräknades kostnader endast för telefon, porton och skrivmaterial, 800 kr. per sällskap. Härtill bör läggas ersättning för skrivhjälp samt för expeditionslokaler för ledaren. Kostnaden härför har beräknats till 2 000 kr. per sällskap.

Enligt föreliggande kostnadsberäkningar skulle för fältarbetet vid 1961 års objektiva skördeuppskattningar erfordras ett belopp av 2 675 000 kr. För centralbyråns planering och ledning samt bearbetning av uppgiftsmaterialet beträffande 1961 års skördeuppskattningar tillkommer ett belopp av 252 000 kr. Däri har då inberäknats medel även för planering av 1962 års skördeuppskattningar. Den totala kostnaden beräknas sålunda till 2 927 000 kr. Detta innebär en ökning av anslagsbehovet jämfört med innevarande budgetår med över 300 000 kr. Av kostnadsökningen kommer 150 000 kr. på specialundersökningarna, 78 000 kr. på utökningen av antalet grödor genom medtagande av blandsäd, 52 000 kr. för ersättning åt hushållningssällskapen för skrivhjälp och expeditionslokal för ledaren samt ca 40 000 kr. på grund av höjda arvoden och löner. I likhet med föregående år har det även under 1960/61 varit möjligt att göra besparingar i vissa avseenden. Enligt approximativa beräkningar kommer dessa att under budgetåret uppgå till ca 200 000 kr.

Departementschefen

Under det senaste årtiondet har jordbruket drabbats av kännbara skördeuskador alla år utom åren 1953 och 1956. Den s. k. 4-procentregeln har emellertid utlösts blott en gång under årtiondet, nämligen år 1955. Orsaken härtill är att skadorna under övriga år haft en relativt lokal utbredning. I de totala beräkningarna av skadornas återverkningar på skördeutfallet har sämre skördar inom ett område uppvägs av bättre inom andra områden. Trots att någon utlösning av 4-procentregeln ej skett har det allmänna vidtagit särskilda åtgärder för att bistå de hårdast drabbade jordbrukarna. Sålunda har under åren 1950, 1951, 1952, 1954, 1955, 1957 och 1959 beviljats stödlån till ett sammanlagt belopp av cirka 180 miljoner kronor. Vidare har odlare som drabbats av skador på 1960 års skörd lämnats möjlighet att upptaga lån med statlig garanti intill totalt 25 miljoner kronor. Det allmänna har därjämte utbetalat behovsprövade bidrag i anledning av 1953,

1954, 1955, 1957 och 1959 års skador med sammanlagt omkring 83 miljoner kronor samt därutöver med 58 miljoner kronor år 1955 i ej behovsprövade bidrag. I dagarna har riksdagen medgivit att 20 miljoner kronor får disponeras för behovsprövade bidrag åt under den senaste sommaren och hösten skördeskadedrabbade odlare. För fördelningen av kreditstödet och bidragen har sänkts permanenta bestämmelser och de varje år särskilt fastställda reglerna har varit alltför schematiska.

Att jordbrukets behov av skydd mot skördeskadorna under senare år blivit så framträdande torde inte sammanhålla enbart med otjänliga väderleksförhållanden utan även bero på den ömtålighet för dessa, som den tekniska utvecklingen inom jordbruket lett till. Å andra sidan erbjuds i det moderna jordbruket åtskilliga möjligheter att vidtaga åtgärder, som kan motverka uppkomsten av skördeskadorna. Mot denna bakgrund gav Kungl. Maj:t i oktober 1960 på mitt förslag lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök i uppdrag att — efter samråd med andra berörda forskningsinstitutioner och myndigheter — upprätta en sammanfattande redogörelse rörande det arbete som pågår inom landet för att finna vägar att förebygga eller minska verkningarna av skördeskadorna orsakade av otjänlig väderlek samt avge förslag till ytterligare åtgärder, som kan tänkas komma i fråga för att skapa förutsättningar att motverka skador och som synes böra rekommenderas enskilda odlare. Uppdraget beräknas vara slutfört under innevarande år och ett ganska omfattande material i ämnet lär kunna förväntas. Problem, som särskilt undersökts vid utredningsarbetet är sådana som sammanhänger med dränering av mark för att möta alltför riklig nederbörd, bevattningsanordningar för att motverka torkskador under nederbördsfattiga somrar, torkning av gröda under regniga skördesäsonger, användning av skördemaskiner på genom regn uppluckrade jordar, val av växtslag på jordar, som är särskilt utsatta vid klimatiska variationer, samt förbättring av odlingsmaterialens resistens mot klimatiska påfrestningar. I anslutning härtill kan erinras om att vissa undersökningar av orsakerna till de i en del bygder stora skördeskadorna sistlidna höst synes ha gett vid handen att den där dominerande skadeorsaken varit bristande reglering av vattnet, såväl i marken som i avloppsleder och större vattendrag. Spörsmål om vilka insatser det allmänna bör göra för att vidmakthålla och förbättra avdikningsförhållandena m.m. inom vissa områden där omfattande torrlägningsföretag i egentlig bemärkelse tidigare genomförts är för närvarande under behandling inom jordbruksdepartementet och vissa underlydande organ.

Av särskild betydelse i strävandena att motverka förluster genom skördeskadorna torde vara att växtförädlingen i landet avsevärt förstärkes. Detta har också varit ett av mina motiv för det förslag till nytt finansieringssystem för stöd åt förädlingsverksamheten, beträffande vilket Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutat avlåta särskild proposition till riksdagen.

Spörsmålet om en fastare form för stöd till jordbrukare som drabbats av skördeskadador har länge varit uppmärksammat i vårt land. År 1953 tillkallade dåvarande departementschefen särskilda sakkunniga för att utreda frågan om ett system för permanent skördeskadadeskydd. År 1957 framlade utredningen sitt betänkande med förslag till ett i huvudsak försäkringsmässigt utformat skördeskadadeskydd. Utredningens förslag mötte hård kritik i remissbehandlingen, varför jag ansåg en överarbetning av detsamma vara nödvändig.

Våren 1960 utsändes på remiss en inom jordbruksdepartementet utarbetad promemoria med förslag till system för permanent katastrofskydd vid skördeskadador. En fullständig redogörelse för promemorians innehåll har lämnats i det föregående. Jag torde få hänvisa till sagda redogörelse och de likaledes förut återgivna remissyttrandena när jag nu övergår till att redovisa mina ståndpunktstaganden i ämnet.

I överensstämmelse med departementspromemorians förslag vill jag förorda att — från och med skördeåret 1961 — *kontant ersättning* skall utgå till jordbrukare, som drabbas av skördeskada av viss svårighetsgrad. Ersättningen bör beräknas på objektiva grunder och svara mot skördeförlusten efter avdrag för viss självrisk. Beräkningen av förlusten å skörden bör därvid i princip göras genom en jämförelse mellan den s. k. normskörden, definierad på sätt framgår av det följande, och den under året uppnådda skörden, den s. k. aktuella skörden. Understiger denna normskörden anses skördeskada föreligga.

Den nyss berörda normskörden erhålles med ledning av medeltal för en längre årsserie av hektarskördar. Serierna skall kompletteras successivt med de sist förflutna årens hektarskördar och detta kan föranleda justeringar av talen för de normskördar som respektive år jämföres med de aktuella skördarna. Med aktuella skördar menas de genom objektiv skördeuppskattning uppmätta hektarskördarna för året. Då till grund för de hitillsvarande normskördeberäkningarna till huvudsaklig del ligger skörde-data, som erhållits genom subjektiv skördeuppskattning, måste i vart fall tills vidare vissa korrigeringar utföras så att en jämförelse mellan normskörd och aktuell skörd kan ske från likartade utgångspunkter.

För flertalet grödor torde uppskattningen av den aktuella skörden böra ske, med anlitande av den s. k. provytemetoden och inom ett stort antal skördeuppskattningsområden, för närvarande cirka 400 samt med i regel mellan 300 och 1 100 brukningsenheter inom varje område i södra och mellersta Sverige och med cirka 2 000 i Norrland. Antalet uppskattningsområden synes böra jämkas i den utsträckning som befinnes lämpligt för att erhålla ett tillfredsställande material beträffande den aktuella skörden. Med hänsyn bland annat till angelägenheten att undvika en alltför tungrodd och kostsam administration kan emellertid antalet områden inte utökas i någon av-

sevärd mån. Av samma skäl torde en kraftigare ökning av antalet brukningsenheter, som skall bli föremål för objektiv skördeuppskattning, ej heller kunna komma i fråga. I betraktande av önskemålen om förstärkning av det statistiska beräkningsunderlaget bör dock en antalsökning övervägas. Beträffande oljevaxter och sockerbeter bör i stället för sådan objektiv uppskattning som nyss nämnts förefintlig statistik över inlevererade kvantiteter av respektive grödor utnyttjas vid bestämmandet av såväl de aktuella skördarna som normskördarna.

Det kontanta ersättningsbeloppet torde såsom redan antytts böra bestämmas enbart med utgångspunkt från vederbörandes beräknade skördeförlost. Beräkningen bör ske på grundval av en med hänsyn till brukningsenhetens arealfördelning gjord kombination av grupper utav grödor som har i huvudsak enahanda krav på odlingsbetingelser samt företer likartat utvecklingsförlopp under vegetationsperioden. Förlustens storlek blir självfallet beroende av vikterna för de olika grödgrupper, som ingår i kombinationen, eller med andra ord av grödgruppernas respektive arealer. Därför bör vid fastställandet av förlusten — vilken sålunda är en beräknad nettoförlost på brukningsenhetens hela skörd — hektarsiffrorna för de för varje grödgrupp och skördeuppskattningsområde bestämda normskördevärdena respektive aktuella skördevärdena sammanvägas med brukningsenhetens arealer av de olika grödgrupperna. Genom detta förfarande kommer förlust å en grödgrupp att uppvägas av förekommande vinst å andra grödgrupper.

För att ersättning skall utgå bör den för brukningsenheten beräknade totala nettoförlusten överstiga en för enheten avsedd självrisknivå.

Självriskan bör stå i direkt proportion till den normala skördevariationen. Denna beräknas som ett för brukningsenheten gällande värde med ledning av skördevariationerna för de enskilda grödgrupperna inom skördeuppskattningsområdet samt av enhetens arealfördelning. Detta betyder att den som odlar grödor med stor skördevariation också står stor självrisk och tvärtom. För precisering av den enskilda brukningsenhetens självrisk erfordras en för hela landet gällande, matematiskt bestämd avvägningsfaktor. Denna skall ange förhållandet mellan det aktuella årets genomsnittliga skördevariation för landet och den genomsnittliga självrisknivån, beräknad utifrån det årliga medeltillskottet till skyddet.

De nu skisserade principerna för skadeberäkningarna är väsentligen desamma som angavs i skördeskadetredningens betänkande. I remissyttrandena över departementspromemorian har dessa principer vunnit stor anslutning. Det vill synas som om man på så gott som alla håll är medveten om att ett på helt individuella grunder uppbyggt skördeskadeskydd inte rimligen kan införas nu bland annat med hänsyn till de höga administrationskostnaderna. Jag vill i sammanhanget tillfoga att ett sådant skördeskadeskydd skulle kräva omfattande kontrollåtgärder för att utröna huruvida den enskilde odlaren i skälig utsträckning sökt motverka uppkomsten

av skador på skörden och vidare om han gjort vad som stått i hans makt för att bärga denna. När man tillämpar de av mig förordade principerna för skadeberäkning blir kontrollåtgärder erforderliga i en betydligt mindre omfattning. Eftersom ersättning beräknas med ledning av områdesvis konstaterade skador föreligger inte samma möjlighet att spekulera i att erhålla ersättning genom att underlåta att bärga grödor som är bärgningsbara. Att vid ersättningsbeloppens uträknande hänsyn tages till den enskilda brukningsenhetens arealfördelning och skaderisk anser jag däremot nödvändigt för att skälig effektivitet i skyddet skall uppnås.

Enligt min mening bör *samtliga jordbrukare med en åkerareal av minst två hektar* inrymmas i det här skisserade permanenta skyddet. Det synes mig nämligen angeläget att skyddet omfattar hela det egentliga jordbruket i vårt land.

I departementspromemorian föreslås beträffande *självriskens storlek* att denna i genomsnitt för hela landet skall motsvara 165 kronor per hektar eller cirka 19 procent av normskördens värde. I jämförelse med skörde-skadeutredningens förslag — vilket innebar en genomsnittlig självrisk av 11,5 procent, som dock förlusten måste överstiga med en fjärdedel för att utbetalning av ersättning skulle äga rum — innebär promemorieförslaget en betydande höjning av risknivån. Den i promemorian föreslagna högre självrisken har motiverats med att skyddet i princip skall avse förluster på grund av katastrofartade skador. Ett flertal av de remissinstanser som yttrat sig över promemorian har ansett sistnämnda självrisk vara alltför hög. Ingen har dock förordat, att den skall sänkas så långt som till den av skördeskadeutredningen angivna nivån.

För egen del vill jag uttala, att självrisken inte bör vara så hög att syftet med det permanenta skördeskadeskyddet går förlorat. Med hänsyn till att det på senaste tid framkommit förbättrade möjligheter för bestämning av de data som skall ligga till grund för utbetalningen av de kontanta ersättningsbeloppen och då ytterligare förbättringar kan väntas under en nära framtid anser jag, att den genomsnittliga självrisken nu kan sättas lägre än vad i promemorian förordas. Å andra sidan vill jag framhålla att en i förhållande till promemorieförslaget större sänkning av självrisken leder till ökade krav på precision i skadeberäkningarna, vilket inte kan åstadkommas utan betydligt stegrade administrationskostnader. Vidare bör uppmärksammas att medelsbehovet för att finansiera ersättningarna ökar avsevärt redan vid en relativt liten sänkning av självrisken.

Mot bakgrunden av det anförda föreslår jag, att det årliga statsbidraget till skadeersättningar bestämmes till 10 miljoner kronor under förutsättning att jordbrukarna av egna medel svarar för ett minst dubbelt så stort belopp. Därigenom kommer den av mig senare berörda skördeskadefonden att varje år tillföras lägst 30 miljoner kronor. Detta belopp beräknas motsvara medelsbehovet vid en självrisk av i genomsnitt omkring 135 kronor per hektar

eller cirka 15,5 procent av normskördens värde. Därest jordbrukarna önskar en minskning av den angivna självrisken kan detta ske genom att de tillskjuter ett större belopp av egna medel.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av statens jordbruksnämnd, vilken i ärendet skall samråda med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den genomsnittliga självrisknivån med beaktande av om jordbrukarna för finansiering av ersättningskostnaderna i skyddssystemet skjuter till egna medel utöver dubbla statsbidraget till sådana kostnader. Tills vidare kan dock inte enskilda grupper av jordbrukare medges att genom individuella riskpremier sänka sin självrisk. Huruvida detta senare kan tillåtas torde få bli beroende av erfarenheterna av skyddssystemets funktion.

Det *minsta totala ersättningsbeloppet* till en odlare som drabbats av skördeskada bör enligt min uppfattning vara 100 kronor. Det bör utgå när det beräknade värdet av den ersättningsgilla skördeskadan överstiger självrisken med minst 50 kronor. Huvuddelen av de över promemorian hörda remissinstanserna har lämnat ett förslag till sådana regler utan erinran. I överensstämmelse med departementspromemorians förslag bör ersättningsbelopp alltid utbetalas i jämna hundratal kronor.

Med ikraftträdandet av det i det föregående förordade systemet för permanent skördeskadeskydd är åtskilliga *problem av statistisk och beräkningsteknisk natur* förknippade. Till dessa hör bland annat fastställandet av områdesindelningen, detaljberäkningen av normskördar och skördevariationer, spörsmål som hänger samman med kvalitets- och bärgningsskadornas inverkan vid den objektiva skördeuppskattningen samt prissättningsförfarandet. Nämnda problem samt detaljplaneringen av skördeskadeskyddets administration är för närvarande under behandling av en expertkommitté*), som tillkallades i början av november 1960. Så snart kommittén redovisat sina åtgärder och förslag, är det min avsikt att taga ställning till desamma. Enligt vad jag inhämtat beräknar kommittén att dess arbete skall fortskrida i sådan takt att hinder inte möter att inom föreslagen tid sätta det nya skyddssystemet i funktion. Vad gäller områdesindelningen har kommittén redan föranstaltat om åtskilliga ändringar i densamma i förhållande till vad som förelåg sistlidna höst. Jämknings- och finjusteringar av indelningen skall dock vidtagas även i fortsättningen.

De frågor av statistisk och beräkningsteknisk natur som expertkommittén nu bearbetar behöver enligt min åsikt följas kontinuerligt och en successiv anpassning bör ske allteftersom erfarenheterna av skyddssystemet framkommer. Självfallet torde en hel del brister föreligga i systemet under in-

*) I kommittén ingår överdirektören P. T. I. Ohlsson, tillika ordförande, docenten G. H. Gesslein, docenten O. G. Gulbrandsen, byråchefen L. J. F. Juréen, byråchefen K. H. Medin, direktören E. Swedborg och direktören B. H. Åstrand.

gångsskedet. Jag finner det angeläget betona att i åtskilliga avseenden torde systemet närmast få anses vara av försökskaraktär. Endast efter vunna erfarenheter torde ett mer fulländat system kunna skapas och en fortskridande förbättring av dess tekniska konstruktion och säkerhetsgrad kunna komma till stånd. Med hänsyn härtill föreslår jag att, så snart riksdagens beslut föreligger om att ett permanent skördeskadeskydd skall införas från och med skördeåret 1961, den nuvarande expertkommittén ersättes med en till statistiska centralbyrån fast knuten *skördestatistisk nämnd*. Denna bör ha sju ordinarie ledamöter med personliga suppleanter, vilka förordnas av Kungl. Maj:t. Ordförande i nämnden bör vara chefen för statistiska centralbyrån.

Bland de spörsmål som nu innefattas i expertkommitténs och senare i den skördestatistiska nämndens uppgifter vill jag beröra några, vilka är av särskild betydelse för skördeskadeskyddets effektivitet.

Den i det föreslagna skyddssystemet ingående objektiva skördeuppskattningen är såsom redan antytts i det föregående grundad på en speciell statistisk metod för bedömning av skördarnas storlek, nämligen den s. k. provytemetoden. Vid remissbehandlingen av departementspromemorian har i allmänhet hävdats att sagda metod ger en tämligen rättvisande bild av skördens storlek. Likväl finner jag det angeläget att kommittén respektive nämnden medverkar till att metoden fullkomnas och att dess användning utvidgas av statistiska centralbyrån inom ramen för disponibla medel. Minst lika angeläget är att kommittén snarast utarbetar tillfredsställande normer för beräkning av spill- och bärgningsförluster samt för värdering av kvalitetskadorna. Hur betydelsefullt det är att lösa dessa problem framgår av erfarenheterna av den försöksvisa tillämpningen av objektiv uppskattningsmetodik vid bedömning av skördeskadornas omfattning de två senaste åren.

Den områdesindelning som fastställes bör i princip inte ändras under ett skördeår. Vid lokalt koncentrerade totalskador på skörden kan det emellertid uppkomma anledning att företaga ändringar i indelningen. Dessa torde mestadels bli av tillfällig karaktär. Liksom många remissinstanser vill jag betona att retroaktiva ändringar efter vegetationsperiodens slut eller jämkningar under densamma kan införa subjektiva moment i skördeuppskattningarna, varför sådana indelningsändringar endast bör företagas med stor försiktighet och efter i förväg preciserade regler. Jag förutsätter, att antalet här ifrågavarande jämkningsfall blir starkt begränsat. Någon efterhandsändring på grund av hagelskador bör ej komma i fråga med hänsyn till redan befintliga möjligheter till försäkring mot sådana skador. I direkt anslutning till de principer jag här angivit bör emellertid framhävas såsom viktigt att vederbörande organ skall kunna erhålla nödvändiga uppskattningssiffror beträffande lokalt begränsade skördeskador.

Nämnas bör att vid den allmänna översyn av områdesindelningen, som skett genom expertkommittén och statistiska centralbyrån och som fortsätter,

bygger indelningsändringarna bland annat på en kartläggning av odlingsinriktningen med hjälp av lokal expertis och på strävan mot bättre anpassning till de naturliga växtbetingelserna. I exempelvis Södermanlands län har vid en sådan översyn samarbete skett mellan centralbyrån, hushållningssällskapet och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Det permanenta skördeskadestyddet föreslår jag tills vidare skall gälla för skador på spannmål, vallskörd, potatis, oljeväxter och sockerbeter. Några remissinstanser har i sina yttranden över departementspromemorian anfört, att ett flertal ganska betydande växtslag såsom köksväxter och andra specialgrödor vid bifall till ett sådant förslag skulle falla utanför skyddet. Även om jag delar uppfattningen, att en utbyggnad av skyddet att omfatta jämväl sistnämnda växtslag är önskvärd, anser jag — med hänsyn till den bristfälliga skördestatistiken på specialgrödornas område och till de stora kostnader, som en utvidgning av skördeuppskattningen till dylika grödor samt köksväxter för närvarande skulle medföra — att möjligheter saknas att nu infoga växtslagen i fråga inom skyddets ram. Så snart kommittén eller den skördestatistiska nämnden framlagt förslag, varigenom de nuvarande hindren för en sådan utvidgning av skördeskadestyddet som nyss nämnts på ett ändamålsenligt sätt undanröjes torde förslagen underställas riksdagen.

Vid förskjutningar i odlingsinriktningen kan det tal, som uttrycker den för landet genomsnittliga skördevariationen förändras. Det kan därvid bli nödvändigt att företaga jämkningar av den i det föregående nämnda avvägningsfaktorn. Även detta är ett problem som det bör ankomma på den skördestatistiska nämnden att fortlöpande beakta.

Såsom framgår av det förut sagda skall ersättningarna enligt det permanenta skyddssystemet utgå utan någon behovsprövning. Till komplettering av systemet vill jag föreslå att *behovsprövade bidrag* skall kunna utbetalas i sådana fall då så betydande skördeskador uppenbarligen föreligger att skadeersättningar bort utgå, men detta ej skett på grund av systemets allmänna konstruktion eller oförutsedda brister i detsamma.

De svårigheter, som uppkommer vid prövning av den enskildes skadesituation, har tidigare anförts som huvudinvändning mot ett på helt individuella grunder uppbyggt skördeskadestydd. När jag nu likväl förordar behovsprövade bidrag är det med utgångspunkt från att sträng restriktivitet skall tillämpas vid bidragsgivningen och att det noggrannt prövas om den sökande vidtagit alla åtgärder som på honom skäligen kan ankomma för att motverka skadorna och att bärga skörden.

Det belopp som årligen skall stå till förfogande för behovsprövade bidrag torde böra motsvara en procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskador, dock lägst 100 000 kronor. De för ändamålet erforderliga medlen bör tagas ur den senare berörda skördeskadefonden.

Till det administrativa förfarandet vid sistnämnda bidragsgivning

återkommer jag i det följande. Redan i detta sammanhang vill jag dock nämna att ansökan om behovsprövade bidrag i anledning av skador som förorsakats av hagel enligt min mening i princip inte bör bifallas emedan möjligheter till skydd mot dylika skador redan föreligger genom enskild försäkringsverksamhet. Det bör samtidigt erinras om de möjligheter till stöd i katastrofsituationer som föreligger för enskild person genom bidrag av medel från nionde huvudtitelns reservationsanslag Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m. Den förefintliga behållningen å cirka 120 000 kronor under den s. k. undsättningsfonden, vilken enligt principbeslut av 1952 års riksdag (IX ht, p. 223; JoU 1, p. 190; rskr. 9) skall avvecklas, torde per den 30 juni 1961 böra omföras till sagda anslag. Dettas reservation kommer där efter att uppgå till cirka 170 000 kronor.

I anslutning till det sist sagda vill jag erinra om mitt tidigare uttalande att spørsmålet om kontantersättningar till trädgårdsodlare som lidit skördeskador å sina fältmässiga odlingar bör prövas av den skördestatistiska nämnden. Denna bör därvid samråda med trädgårdsnäringsutredningen. Tills vidare kan dock bidrag alltjämt om särskilda skäl föreligger beviljas av Kungl. Maj:t med anlitande av tillgångarna under anslaget Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.

Erhållna skördeskadeersättningar och behovsprövade bidrag bör upptagas som intäkt av jordbruksfastighet och utgöra beskattningsbar inkomst. De bör vidare inräknas i jordbruksstödet genom att de i de undersökningar, som ligger till grund för beräkning av inkomstlikställdheten, uppföras på intäktssidan. Jag finner det naturligt att ersättningar och bidrag bör betraktas som intäkt i båda de berörda hänseendena eftersom de är avsedda att ersätta ett intäktsbortfall.

Kontanta ersättningar för inträffade skador anser jag böra finansieras med medel ur en särskild *skördeskadefond*. Av det normala årliga medeltillskottet till fonden bör såsom redan antytts staten svara för en tredjedel och jordbrukarna för återstående två tredjedelar. Sistnämnda andel bör täckas genom ianspråktagande av interna regleringsmedel och jämförbara medel på jordbrukets område. Dessa regleringsmedel härrör från avgifter, uttagna med stöd av förordningar, vari stadgas att de enligt föreskrifter som Kungl. Maj:t meddelar får användas till prisreglering på jordbrukets område eller åtgärder i samband därmed. Användningen till skördeskadeersättningar torde få anses stå i sådant samband med prisregleringen, att därest riksdagen inte har något att erinra, någon ändring i ändamålsbestämmelserna i ifrågavarande förordningar ej påkallas i förevarande sammanhang. Genom ett sådant förfarande erlägger jordbrukarna en kollektiv avgift för att delvis bestrida kostnaderna för det permanenta skördeskadeskyddet.

Vid uttagande av jordbrukarnas andel av kostnaderna för det nya skydds-

systemet kommer enligt mitt förslag företrädesvis vegetabilieproduktionen att beläggas med höjda interna regleringsavgifter eller jämförliga avgifter. Då interna avgifter ej kan direkt uttagas beträffande oljeväxter och sockerbetor bör i stället vissa belopp kunna tagas ur den för ifrågavarande odlingsgren avsedda regleringskassan respektive regleringsfonden. Det bör uppdragas åt statens jordbruksnämnd att efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation utarbeta detaljerade regler för hur — utifrån angivna grunder — jordbrukarnas andel i skyddets kostnader skall täckas. Reglerna skall underställas Kungl. Maj:t, som synes böra inhämta riksdagens bemyndigande att *dels* vidtaga för ändamålet erforderliga jämkningar av de interna avgifterna å förmald brödsäd, fabrikspotatis och invägd mjölk samt av slaktdjursavgifterna, *dels* för samma ändamål disponera tillgångar i regleringsfonden för socker och regleringskassan för oljeväxter. — De åsyftade höjningarna av oförmälda regleringsavgifter m. m. bör genomföras snarast efter det att riksdagen beslutat införa det permanenta skyddet. Skulle det vid utbetalning av kontantersättningar befinnas nödvändigt bör jordbruksnämnden kunna taga i anspråk andra för nämnden disponibla avgiftsmedel på jordbrukets område för att förskottera den del av jordbrukarnas årsandel av ersättningskostnaderna som ännu ej hunnit flyta in.

Skördeskadefonden bör förvaltas av jordbruksnämnden. För fondförvaltningen torde böra gälla de grunder som Kungl. Maj:t bestämmer efter förslag av nämnden.

Outnyttjade årliga tillskott till skördeskadefonden bör kvarstå i densamma för att kunna disponeras ett senare år. För skador vars reglering inte täckes av de årliga tillskotten finner jag att staten bör garantera ersättning med ett belopp upp till 75 miljoner kronor. Detta motsvarar vad som återstår av det belopp som jordbruket fick utfästelse om av staten för berörda ändamål vid 1956 års prisöverenskommelse. Skulle en skördekatastrof av sådan omfattning inträffa att fonden inklusive nämnda garanti inte täcker de ersättningsberättigade skadorna torde frågan om ersättning böra prövas av statsmakterna i särskild ordning.

Om skördeskadefondens kapital skulle stiga över en ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande nivå bör övervägas att i relativt sett lika mån minska statsbidraget och jordbrukarnas tillskott.

De synpunkter som vid departementspromemorians remissbehandling framförts om att till förenämnda belopp av 75 miljoner kronor borde läggas ränta å beloppet i fråga räknat från och med den 1 september 1956 kan jag inte biträda.

Med hänsyn till det föreslagna sättet för finansiering av det permanenta skördeskadeskyddet finner jag att statens jordbruksnämnd bör vara huvud-

myndighet för *skyddets administration*. Statistiska centralbyrån bör emellertid ombesörja de objektiva skördeuppskattningarna, namn- och arealkontrollerna samt ersättningsberäkningarna. Sistnämnda ämbetsverk har nämligen redan härför lämpade tekniska resurser. Av samma skäl bör centralbyrån vidare verkställa utskrift av utbetalningskortet, medan jordbruksnämnden bör svara för själva utbetalningarna av ersättningarna.

Anmälan om skördeskada skall ställas till huvudmyndigheten och avfattas på en för ändamålet iordningställd blankett. En lokal förhandsgranskning av anmälningarna synes vara önskvärd. Sagda granskning bör utföras av lantbruksnämndernas ordsombud. Spörsmålen om den tidrymd inom vilken anmälan skall vara inkommen samt tidsschemat för dess behandling ävensom övriga organisatoriska frågor i samband med beräkning och utbetalning av kontantersättning är under detaljprövning av den skördestatistiska expertkommittén. Jag vill i sammanhanget understryka önskvärdheten av att ersättning utgår snarast möjligt efter skadans tillkomst och att beloppet är jordbrukaren tillhanda i sådan tid att detsamma blir hänförligt till det beskattningsår under vilket skördeskadan uppkommit. Om svårigheter skulle uppkomma att tillgodose detta önskemål, bör kommittén överväga om inte utbetalning kan ske av preliminära ersättningar. — Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att sedan expertkommittén avgivit sina förslag i detta och övriga av kommittén behandlade ämnen meddela beslut i desamma, med iakttagande bland annat av ramen för berörda anslag.

Ansökan av jordbrukare om behovsprövade bidrag, vilka ansökningar enligt det föregående får förutsättas bli tämligen begränsade till antalet, bör likaledes ställas till statens jordbruksnämnd. När kännedom föreligger om de allmänna skördeskadeersättningarnas totala storlek, bör nämnden enligt den förut angivna beräkningsgrunden avdela det för de behovsprövade bidragen avsedda beloppet. Av detta bör till en början en mindre del, förslagsvis tio procent, innehållas så att medel finnes till hands för ifrågakommande besvärssärenden.

Bidragsansökningarna bör inlämnas till lantbruksnämndernas ordsombud, vilka efter vederbörlig namn- och arealkontroll skall överlämna ansökningarna till respektive lantbruksnämnd. Denna bör i sin tur med eget yttrande vidarebefordra handlingarna i ärendet till statens jordbruksnämnd.

I samband med sitt bedömande av ansökningar om behovsprövade bidrag bör enligt min mening lantbruksnämnderna inhämta utlåtande från vederbörande hushållningssällskap rörande omfattningen av ifrågavarande skador. De skadebesiktningar, som kan visa sig vara erforderliga i samband med prövning av bidragsansökningarna, verkställas därigenom av den personal, som utför den objektiva skördeuppskattningen.

I departementspromemorian har angivits att statistiska centralbyrån i

samband med tillkomsten av det permanenta skördeskadeskyddet behöver en personalförstärkning med en byrådirektör, en amanuens och ett kansli-biträde. Frågan om fasta tjänster för dylika befattningshavare torde böra underställas 1962 års riksdag. De personella resurserna är emellertid för närvarande under uppbyggnad med anlitan av posten till diverse utgifter under nionde huvudtitelns anslag Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Medel under samma post torde också böra tagas i anspråk för de tillfälliga personalförstärkningar som kan bli erforderliga vid jordbruksnämnden i samband med avgörandet av ansökningar om behovsprövade bidrag till jordbrukare.

Hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas åligganden i fråga om skördeuppskattning respektive granskning av inkomna ersättningsanmälningar och bidragsansökningar torde kunna fullgöras utan ytterligare personalförstärkningar.

Kostnaderna för skördeskadeskyddets administration förordar jag skola i sin helhet bestridas av statsmedel. I departementspromemorian har dessa kostnader, i vilka ingår utgifterna för den objektiva skördeuppskattningen, beräknats till cirka 2,3 miljoner kronor. Därvid har den del av skördeuppskattningen som utöver allmänna behov är erforderlig för systemets funktionering angetts draga en kostnad av 2 miljoner kronor. Återstående 300 000 kronor har hänförs till statistiska centralbyråns särskilda administrativa utgifter vid genomsnittligen cirka 30 000 skadefall per år. Sistnämnda utgiftsbelopp har i promemorian uppdelats på vissa angivna poster med följande tal: namnkontroll 20 000 kronor, arealmätning av cirka 1 000 brukningsenheter 50 000 kronor, maskinella moment i ersättningsberäkningar m. m. 20 000 kronor, årsanställd personal 60 000 kronor, maskinkostnader för tekniska utredningar 20 000 kronor, kontorslokaler, kartmaterial, blanketter m. m. 30 000 kronor, eller tillsammans 200 000 kronor per år. Dessutom ingår i de beräknade administrationskostnaderna utgifter för engångsanskaffningar av mätningsteknisk utrustning och kontorsinventarier under de första åren med årligen 50 000 kronor och för vissa åtgärder av statistisk och beräkningsteknisk natur med likaledes årligen 50 000 kronor.

Åtskilliga remissinstanser har framhållit, att det är svårt att bedöma hållbarheten i departementspromemorians kalkyler i fråga om årskostnaderna för skördeskadeskyddet, enär antalet skadefall kan variera avsevärt från år till år och den slutliga utformningen av skyddets metodik ännu inte är avgjord. Man håller dock för sannolikt att de beräknade beloppen skall visa sig vara av ungefärligen rätt storleksordning.

Enligt min mening bör kostnaderna för såväl den objektiva skördeuppskattningen som den centrala administrationen för skördeskadeskyddet kunna rymmas inom det av statistiska centralbyrån för budgetåret 1961/62 äskade beloppet för skördeskadeuppskattning enligt provytemetod samt inom

de till jordbruksnämndens förfogande stående anslagsmedlen. Med utgångspunkt härifrån föreslår jag, att till objektiv skördeuppskattning enligt provytemetod och till skördeskadeskyddets centrala tekniska administration skall anvisas 2,7 miljoner kronor för budgetåret 1961/62. Nyssnämnda belopp bör jämte det förut föreslagna beloppet av 10 miljoner kronor för statens bidrag till bestridande av kontantersättningar upptagas under ett nytt reservationsanslag benämnt *Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd*. Den 30 juni 1961 kvarstående reservation å det under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisade beloppet för skördeuppskattningar enligt provytemetod bör överföras till det nya anslaget att disponeras för ändamålet under nästa budgetår. Skulle de under det nya anslaget sålunda tillgängliga medlen komma att visa sig otillräckliga, torde även medel ur det belopp, som under prisregleringsanslaget anvisats till diverse utgifter få användas.

Vissa år kan det bli nödvändigt att inom ett antal områden utvidga de särskilda undersökningar som avser att klarlägga spill- och bärgningsförlusterna. Sådan utvidgad undersökning torde ej behöva utföras varje år. Utredningskostnaderna torde kunna täckas ur nyssnämnda belopp till diverse utgifter under prisregleringsanslaget. Kungl. Maj:t torde äga besluta här om.

Därest riksdagen godkänner vad jag i det föregående anfört beträffande formerna för det framtida skördeskadeskyddet — vilka former givetvis behöver anpassas efter de erfarenheter som vinnes vid deras tillämpning — synes landets odlare på lämpligaste vägar och på ett överskådligt sätt böra informeras om skyddets utformning m. m. genom statens jordbruksnämnd. Jag utgår ifrån att även jordbrukets centrala organisationer kommer att bedriva upplysningsverksamhet kring skördeskadeskyddet.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna det framlagda förslaget till system för permanent skördeskadeskydd, avsett att tillämpas från och med 1961 års skörd.

- 2) å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till *Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd* ett reservationsanslag av 12 700 000 kronor,

- 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och de i det föregående föreslagna dispositioner av avgiftsmedel på jordbrukets område som erfordras för att jordbrukarnas andel av kostnaderna för det permanenta skördeskadeskyddet skall kunna täckas, samt

4) godkänna vad i det föregående föreslagits angående överförande av medel till nionde huvudtitelns reservationsanslag Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Eklund